

Sosiaalinen ostaminen:

Opas sosiaalisten näkökohtien huomioonottamisesta julkisissa hankinnoissa

Sosiaalinen Eurooppa

Euroopan komissio

Tämä julkaisu on työllisyyttä ja sosiaalista yhteisvastuuta koskevan Euroopan unionin ohjelman (2007–2013) mukainen. Ohjelmaa hallinnoi Euroopan komission työllisyys-, sosiaali- ja tasa-arvoasioiden pääosasto. Se perustettiin tukemaan taloudellisesti Euroopan unionin työllisyyteen ja sosiaaliasioiden liittyviä tavoitteita sellaisina kuin ne sosiaalipoliittisessa ohjelmassa määritellään, ja näin ollen se osaltaan auttaa saavuttamaan Eurooppa 2020 -strategian tavoitteet näillä aloilla.

Seitsemänvuotisen ohjelman kohteena ovat kaikki sidosryhmät, jotka voivat auttaa hahmottamaan asianmukaisen ja tehokkaan työllisyys- ja sosiaalilainsäädännön ja näiden alojen politiikkojen kehittämistä kaikkialla 27 jäsenvaltion EU:ssa, ETA:n EFTA-valtioissa, EU:n ehdokasmaissa ja mahdollisissa jäsen ehdokasmaissa.

Progress-ohjelman tavoitteena on tehostaa EU:n osallistumista jäsenvaltioiden sitoumusten tukena ja sen tavoitteena on luoda uusia ja parempia työpaikkoja sekä lujittaa sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Progress-ohjelma on tässä avuksi seuraavin tavoin:

- se tarjoaa tutkimusapua ja politiikkaa koskevia neuvoja Progress-ohjelman politiikkojen alueilla
- se valvoo ja raportoi EU:n lainsäädännön ja politiikkojen täytäntöönpanoa Progress-ohjelman politiikkojen alueilla
- se edistää EU:n tavoitteita ja prioriteetteja koskevan politiikan siirtoa, oppimista ja tukea jäsenvaltioiden keskuudessa sekä
- se välittää sidosryhmien ja koko yhteiskunnan näkemyksiä edelleen.

Lisätietoja:

<http://ec.europa.eu/progress>

Sosiaalinen ostaminen:

Opas sosiaalisten näkökohtien huomioonottamisesta julkisissa hankinnoissa

Euroopan komissio

Työllisyys-, sosiaali- ja tasa-arvoasioiden pääosasto

Yksikkö D.2

Sisämarkkinoiden ja palvelujen pääosasto

Yksikkö C.3

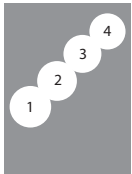
Käsikirjoitus valmistunut lokakuussa 2010

Asiakirjan SEC(2010) 1258 lopullinen perusteella laadittu asiakirja. Euroopan komissio tai kukaan komission nimissä toimiva henkilö ei ole vastuussa tämän julkaisun sisältämien tietojen mahdollisesta käytöstä.

Tärkeä huomautus

Vaikka tämän oppaan tiedot on tarkistettu huolellisesti, Euroopan komissio ei vastaa siinä mainituista erityisistä tapauksista. Tämä opas on ohjeellinen komission yksiköiden valmisteluasiakirja, eikä sen voida katsoa velvoittavan komissiota mitenkään. Siihen vaikuttaa myös komission käytäntöjen ja Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön kehittyminen.

© Valokuvat:

- 1: 123RF
- 2: Getty Images
- 3: 123RF
- 4: 123RF

Muiden kuin Euroopan unionin tekijänoikeuksin suojattujen valokuvien käytön tai jäljentämisen osalta lupaa on anottava suoraan tekijänoikeuksien omistajilta.

Europe Direct -palvelu auttaa
sinua löytämään vastaukset
Euroopan unioniin liittyviin kysymyksiisi.

Yhteinen maksuton palvelunumero (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Jotkin matkapuhelinoperaattorit eivät salli pääsyä 00 800-alkuisiin numeroihin, tai niistä voidaan laskuttaa.

Suuri määrä muuta tietoa Euroopan unionista on käytettävissä internetissä Europa-palvelimen kautta (<http://europa.eu>).

Luettelointitiedot sekä tiivistelmä ovat teoksen lopussa.

Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2011

ISBN 978-92-79-18403-1

doi:10.2767/18806

© Euroopan unioni, 2011

Tekstin jäljentäminen on sallittua, kunhan lähde mainitaan.

Printed in Belgium

PAINETTU KLOORIVALKAISEMATTOMALLE PAPERILLE (ECF)

Sisällysluettelo

Johdanto	5
I. Sosiaalinen ostaminen: keskeiset kysymykset.....	7
1. Sosiaalisesti vastuulliset julkiset hankinnat: määritelmä.....	7
2. Sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen mahdolliset edut	9
2.1. Sosiaali- ja työlaissäädännön vaatimustenmukaisuuden tukeminen, mukaan luettuna siihen liittyvät kansalliset ja kansainväliset poliittiset sitoumukset/toimintaohjelmat.....	9
2.2. Sosiaalisesti tiedostavien markkinoiden edistäminen.....	10
2.3. Sosiaalisesti hyväksyttävän hallintotavan osoittaminen	10
2.4. Osallisuuden edistäminen.....	10
2.5. Julkisten menojen tehokkaamman käytön varmistaminen	10
3. Sosiaalisesti vastuulliset julkiset hankinnat ja EU:n sosiaalinen malli	10
4. Oikeudellinen ja poliittinen lähestymistapa sosiaalisesti vastuullisiin julkisiin hankintoihin EU:ssa	11
4.1. EU:n politiikan ja lainsäädännön sosiaalisen ulottuvuuden kehittäminen.....	11
4.2. Oikeudellinen ja poliittinen lähestymistapa sosiaalisesti vastuullisiin julkisiin hankintoihin EU:ssa	12
4.3. Yleistä taloudellista etua koskevat sosiaalipalvelut	12
4.4. Pienet ja keskisuuret yritykset	13
II. Sosiaalisen ostamisen organisaatiostrategia.....	15
1. Sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen tavoitteiden asettaminen.....	15
2. Korkean tason poliittinen sitoutuminen ja johtajuus sosiaalisesti vastuullisissa julkisissa hankinnoissa.....	15
3. Riskien arviointi ja organisaation menoluokkien asettaminen tärkeysjärjestykseen sosiaalisten tulosten parantamiseksi	16
4. Tiedottaminen sosiaalisesti vastuullisista julkisista hankinnoista ja keskeisten sidosryhmien ottaminen mukaan.....	18
5. Sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevan strategian täytäntöönpano	19
6. Tehokkaan täytäntöönpanon arviointi	19
7. Yleiskatsaus hankintamenettelystä	20
7.1. Oikeudellisen neuvonnan merkitys	20
7.2. Valmistautuminen hankintamenettelyyn	20
8. Hankintamenettelyn vaiheet ja sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevat lähestymistavat	20
III. Tarpeiden määrittäminen ja hankinnan suunnittelu	23
1. Todellisten tarpeiden arvioinnin merkitys	23
2. Kohteen määrittely	23
3. Hankintamahdollisuuksien saatavuuden lisääminen	25
3.1. Hankintamahdollisuuksien saatavuuden parantaminen	25
3.2. Erytyspöytäkirjat suojatyökeskuksille	27

IV. Hankintasopimus.....	29
A. Hankintasopimuksen vaatimusten määrittely	29
1. Teknisten eritelmien laatiminen	29
2. Toteuttamiseen perustuvien tai toiminnallisten eritelmien käyttäminen	30
3. Vaihtoehtojen käyttö	30
4. Sosiaalisen vastuun merkinnät ja seuraukset eettiselle kaupalle	31
5. Sosiaalisten näkökohtien huomioon ottaminen tuotanto- ja käsittelymenetelmissä.....	33
6. Vammaisuus ja tekniset eritelmat	33
B. Tavarantoimittajien, palveluntarjoajien ja toimeksiaajien valitseminen	35
1. Poissulkemisperusteet	35
2. Tekniset valmiudet	35
C. Hankintasopimuksen tekeminen	37
1. Sopimuksentekoperusteita ja sopimuksen tekemistä koskevat yleiset säännöts.....	37
1.1. Sopimuksentekoperusteisiin tarjousten arvioinnissa sovellettavat ehdot	38
1.2. "Lisäperuste"	40
2. Poikkeuksellisen alhaisten tarjousten käsittely	41
3. Tiedottaminen hylätyille tarjoajille	42
D. Hankintasopimuksen toteuttaminen	43
1. Säännöt hankintasopimuksen toteuttamista koskevia lausekkeitä varten.....	43
2. Esimerkkejä sosiaalisista näkökohdista, jotka voidaan sisällyttää hankintasopimuksen toteuttamista koskeviin lausekkeisiin	44
3. Kansallisten työllisyyttä koskevien oikeudellisten puitteiden noudattaminen.....	46
4. Toimitusketjun hallinnointi	47
5. Sopimusten hallinnointi ja vaatimustenmukaisuuden valvonta	48

Johdanto

Sosiaalisesti vastuullisissa julkisissa hankinnoissa on kyse esimerkin näyttämisestä ja markkinoihin vaikuttamisesta. Sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja edistämällä viranomaiset voivat tarjota yrityksille todellisia kannustimia sosiaalisesti vastuullisen hallinnon kehittämiseen. Viranomaiset voivat viisaita hankintoja tekemällä edistää työmahdollisuuksia, ihmisarvoista työtä, sosiaalista osallisuutta, esteettömyyttä ja saavutettavuutta ja kaikille sopivaa suunnittelua ja pyrkiä siihen, että sosiaalisia normeja noudatetaan laajemmin. Vaikutus voi joidenkin tuotteiden, urakoiden ja palvelujen osalta olla erityisen huomattava, koska julkiset hankintaviranomaiset tilaavat suuren osan markkinoista (esim. rakentaminen, liiketoimintapalvelut ja tietotekniikka). Viranomaiset ovat Euroopassa yleisesti merkittäviä kuluttajia, sillä ne kuluttavat noin 17 prosenttia EU:n bruttokansantuotteesta (määrä, joka vastaa puolta Saksan BKT:stä). Ne voivat siten edistää huomattavasti kestävästä kehitystä käyttämällä ostovoimaansa sellaisten tavaroiden ja palvelujen valitsemiseksi, joista on myös hyviä sosiaalisia tuloksia.

Julkisille hankinnoille Euroopan unionissa annetaan oikeusperusta direktiiveillä 2004/17/EY¹ ja 2004/18/EY² ("hankintadirektiivit")³, joilla mahdollistetaan sosiaalisten näkökohtien ottaminen huomioon edellyttäen erityisesti, että ne liittyvät sopimuksen kohteeseen⁴ ja että ne ovat oikeassa suhteessa sen vaatimukseen ja että hintalaatusuhdetta ja kaikkien EU:n tavarantoimittajien yhdenvertaista pääsyä koskevia periaatteita noudatetaan.

Tätä aihetta on kehitetty vuosien ajan Euroopan unionin tuomioistuimen (**tuomioistuin**) oikeuskäytännössä, Euroopan komission vuonna 2001 antamalla tiedonannolla⁵ ja komission vuonna 2003 julkisten hankintojen moninaisuudesta ja yhdenvertaisuudesta julkaisemassa tutkimuksessa (http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/public/arc_en.htm#Leaflets).

Tämän oppaan tarkoituksena on a) tiedottaa hankintaviranomaisille sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen mahdollisista eduista ja b) selittää käytännöllisesti, mitä mahdollisuuksia nykyisillä EU:n oikeudellisilla puitteilla viranomaisille tarjotaan ottaa julkisissa hankinnoissaan huomioon sosiaaliset näkökohdat, jolloin kiinnitetään hinnan lisäksi huomiota parhaaseen hintalaatusuhteeseen. Komissio kuuli tätä opasta laatiessaan laajasti jäsenvaltioiden viranomaisia ja monia muita asiankuuluvia osapuolia ja sidosryhmiä.

Tämä opas on tarkoitettu pääasiassa viranomaisille, mutta toiveena on, että se innoittaa myös yksityisen sektorin hankkijoita.

Käytännön syistä oppaassa seurataan hankintamenettelyä vaiheittain.

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/17/EY, annettu 31 päivänä maaliskuuta 2004, vesi- ja energiahuollon sekä liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankintamenettelyjen yhteensovittamisesta (jäljempänä "**direktiivi 2004/17/EY**");

² Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2004/18/EY, annettu 31 päivänä maaliskuuta 2004, julkisia rakennusurakoita sekä julkisia tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta (jäljempänä "**direktiivi 2004/18/EY**");

³ Hankintadirektiivit perustuvat perussopimuksen periaatteisiin ja "erityisesti tavaroiden vapaan liikkuvuuden periaatteeseen, sijoittautumisvapauden periaatteeseen ja palvelujen tarjoamisen vapauden periaatteeseen ja niistä johtuviin periaatteisiin, kuten yhdenvertaisen kohtelun periaatteeseen, syrjimättömyyden periaatteeseen, vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen, suhteellisuusperiaatteeseen ja avoimuusperiaatteeseen". Hankintadirektiivien säännöksiä olisi tulkittava sekä edellä mainittujen sääntöjen ja periaatteiden että perussopimuksen muiden määräysten mukaisesti (katso direktiivin 2004/18/EY johdanto-osan 2 kappale ja direktiivin 2004/17/EY johdanto-osan 9 kappale);

⁴ Tai vaihtoehtoisesti hankintaa toteutettaessa tapauksissa, joissa sosiaaliset näkökohdat sisällytetään hankintasopimuksen toteuttamista koskeviin lausekkeisiin.

⁵ KOM(2001) 566 julkisiin hankintoihin sovellettavasta yhteisön lainsäädännöstä ja mahdollisuuksista ottaa sosiaaliset näkökohdat huomioon julkisissa hankinnoissa.

I. Sosiaalinen ostaminen: keskeiset kysymykset

1. Sosiaalisesti vastuulliset julkiset hankinnat: määritelmä

1.1 Sosiaalisesti vastuullisilla julkisilla hankinnoilla tarkoitetaan hankintatoimia, joissa otetaan huomioon yksi tai useampia seuraavista sosiaalisista näkökohdista: työllisyysmahdollisuudet, ihmisarvoinen työ, sosiaalisten oikeuksien ja työoikeuksien noudattaminen, sosiaalinen osallisuus (mukaan luetuna vammaiset henkilöt), yhdenvertaiset mahdollisuudet, kaikille sopiva suunnittelu, jossa otetaan huomioon kestävyysperusteet, mukaan luettuna eettistä kauppaa koskevat kysymykset⁶ ja laajempi yritysten yhteiskuntavastuun vapaaehtoinen noudattaminen sekä Euroopan unionin perussopimuksella ja hankintadirektiiveillä vahvistettujen periaatteiden noudattaminen. Sosiaalisesti vastuulliset julkiset hankinnat voivat olla voimakas väline sekä kestävä kehityksen edistämisessä että EU:n (ja jäsenvaltioiden) sosiaalisten tavoitteiden saavuttamisessa. Sosiaalisesti vastuulliset julkiset hankinnat kattavat laajan kirjon sosiaalisia näkökohtia, jotka hankintaviranomaiset voivat ottaa huomioon asianmukaisessa hankintamenettelyn vaiheessa. Sosiaaliset näkökohdat voidaan yhdistää vihreisiin näkökohtiin julkisten hankintojen yhdenmukaisissa toimintamallissa⁷.

1.2 Hankintaviranomaisilla on monia tapoja, joilla ne voivat ottaa sosiaaliset näkökohdat huomioon julkisissa hankinnoissa ja tukea siten sosiaalisia toimiaan. Jäljempänä esitetään **esimerkkiluettelo, joka ei ole tyhjentävä**, sosiaalisista näkökohdista, jotka saattavat olla merkityksellisiä julkisten hankintojen osalta **ja joiden osalta edellytetään hankintadirektiivien ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen peruseriaatteiden noudattamista. Monet sosiaaliset näkökohdat voidaan**

niiden luonteesta riippuen sisällyttää hankintamenettelyyn kuitenkin vain tietyissä vaiheissa⁸. **Hankintaviranomaisten olisi lisäksi päätettävä tapauskohtaisesti, mitkä sosiaaliset näkökohdat ovat merkityksellisiä niiden hankinnoille, sopimuksen kohteesta ja niiden tavoitteista riippuen.** Seuraavat sosiaaliset näkökohdat voisivat olla merkityksellisiä hankinnassa:

- ”Työllisyysmahdollisuuksien” edistäminen, esimerkiksi:
 - nuorten työllisyyden edistäminen;
 - sukupuolten tasapainon edistäminen⁹ (esimerkiksi työ- ja perhe-elämän tasapaino, alakohtaisen ja ammatillisen eriytymisen torjuminen);
 - pitkäaikaistyöttömien ja iäkkäiden työntekijöiden työllisyysmahdollisuuksien edistäminen;
 - moninaisuutta koskevat toimet ja työllisyysmahdollisuudet heikossa asemassa olevaan ryhmään kuuluville henkilöille (esim. siirtotyöntekijät, etniset vähemmistöt, uskonnolliset vähemmistöt, vähän koulutetut ihmiset);
 - vammaisten henkilöiden työllisyysmahdollisuuksien edistäminen, myös osallistavien ja esteettömien työympäristöjen avulla.
- ”Ihmisarvoisen työn”¹⁰ edistäminen:

Tämä yleisesti hyväksytty käsite perustuu vakuumukseen, jonka mukaan ihmisillä on oikeus tuottavaan työhön, joka on vapaata, yhdenvertaista, turvallista ja ihmisarvoista. Ihmisarvoista työtä koskeva ohjelma koostuu neljästä yhtä merkittävästä ja toisistaan riippuvaisesta kohdasta: oikeus tuottavaan ja vapaasti valittuun työhön, työtä koskevat peruseriaatteet ja -oikeudet, kunnolliset tulot tarjoava

⁶ Lisätietoja IV luvun 4 osasta (Sosiaaliset merkinnät ja seuraukset eettiselle kaupalle).

⁷ Julkisten hankintojen vihreiden näkökohtien osalta katso komission tiedonanto KOM(2008) 400 ”Ympäristöä säästävät julkiset hankinnat”, (http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/com_2008_400.pdf) ja komission yksiköiden vihreitä julkisia hankintoja käsittelevästä oppaasta ”Buying Green — Handbook on Green Public Procurement” (http://ec.europa.eu/environment/gpp/guideline_en.htm). Vihreiden julkisten hankintojen käsikirja kuitenkin julkaistiin vuonna 2004, eikä siinä oteta huomioon EU:n lainsäädännössä sen jälkeen tapahtunutta kehitystä.

⁸ Esimerkiksi työoloja koskevat sosiaaliset näkökohdat on tavallisesti asianmukaisempaa sisällyttää hankintasopimuksen toteuttamista koskeviin lausekkeisiin, koska niitä ei tavallisesti katsota teknisiksi eritelmiä tai valintaperusteiksi hankintadirektiiveissä tarkoitettulla tavalla. Toisaalta, tavallisesti on asianmukaisempaa sisällyttää esteettömyysnäkökohdat teknisiin eritelmiin.

⁹ Sukupuolten tasapainon käsite kattaa sekä naisten aliedustuksen tietyillä aloilla että miesten aliedustuksen lastenhoidon ja peruskoulutuksen kaltaisilla ”naisistuneilla” aloilla.

¹⁰ Euroopan komissio, KOM(2006) 249, 24. toukokuuta 2006, s. 2: ”Talouden kilpailukykyyn yhdistäminen sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen on eurooppalaisen kehittämismallin keskeinen periaate. Ihmisarvoisen työn aktiivinen edistäminen on olennainen osa Euroopan sosiaalista toimintaohjelmaa ja EU:n toimia, joilla se pyrkii ilmentämään eurooppalaisia arvoja ja levittämään tietoa taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen integroidusta mallista ja siitä saadusta kokemuksesta”, SEC(2008) 2184, perustuu tiedonantoon KOM(2008) 412 lopullinen.

työ ja sosiaalinen suojelu ja sosiaalinen vuoropuhelu. Sukupuolten tasa-arvo ja syrjimättömyys katsotaan ihmisarvoista työtä koskevassa ohjelmassa monialaisiksi aiheiksi. Sosiaalisesti vastuullisissa julkisissa hankinnoissa monilla asioilla voi olla merkittävä asema, esimerkiksi seuraavilla:

- perustyönormien noudattaminen¹¹;
 - kunnollinen palkka;
 - työterveys ja -turvallisuus;
 - sosiaalinen vuoropuhelu
 - pääsy koulutukseen;
 - sukupuolten tasa-arvo ja syrjimättömyys
 - perussosiaaliturvan saatavuus.
- *Sosiaalisten oikeuksien ja työoikeuksien noudattamisen edistäminen, esimerkiksi:*
 - EU:n lainsäädännön mukaisten kansallisten lakien ja työehtosopimusten noudattaminen;
 - naisten ja miesten yhdenvertaisen kohtelun periaatteen noudattaminen, mukaan luettuna sama

palkka samanarvoisesta työstä -periaate ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen;

- työterveys- ja työturvallisuuslainsäädännön noudattaminen;
 - muihin syihin (ikä, vammaisuus, rotu, uskonto ja vakaumus, sukupuolinen suuntautuminen jne.) perustuvan syrjinnän torjuminen ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien luominen.
- *"Sosiaalisen osallisuuden tukeminen ja yhteisötalousyriyten edistäminen, esimerkiksi seuraavasti:*
 - etnisistä ryhmistä tai vähemmistöryhmistä peräisin olevien henkilöiden omistamien tai heitä työllistävien yritysten – osuuskunnat, sosiaaliset yritykset ja voittoa tavoittelemattomat järjestöt
 - yhdenvertainen pääsy hankintamahdollisuuksiin, esimerkiksi
 - edistämällä vammaisia henkilöitä tukevaa työllisyyttä, myös avoimilla työmarkkinoilla.

¹¹ ILO:n perustyönormeilla kielletään pakkotyö (yleissopimukset nro 29 ja 105) ja säädetään oikeudesta järjestäytymisvapauteen ja kollektiivisesta neuvotteluoikeudesta (yleissopimukset nro 87 ja 98) sekä oikeudesta syrjimättömyyteen työllisyysessä ja työssä (yleissopimukset nro 100 ja 111). Perustyönormien oikeusperustat ovat kahdeksan edellä mainittua ILO:n yleissopimusta, jotka kaikki 27 EU:n jäsenvaltiota ovat ratifioineet.

- *Esteettömyyden ja saavutettavuuden ja kaikille sopivan suunnittelun*¹² edistäminen esimerkiksi:
 - teknisten eritelmien velvoittavilla säännöksillä, joilla varmistetaan vammaisten henkilöiden pääsy esimerkiksi julkisiin palveluihin, julkisiin rakennuksiin, julkiseen liikenteeseen, julkiseen tietoon ja tieto- ja viestintätekniikan tavaroihin ja palveluihin, mukaan luettuna verkkopohjaiset sovellukset. Keskeinen kysymys on kaikkien saatavilla olevien tavaroiden ja palvelujen ostaminen.
- *Eettistä kauppaa*¹³ koskevien kysymysten ottaminen huomioon, esimerkiksi:
 - mahdollisuus ottaa tietyin ehdoin¹⁴ huomioon eettistä kauppaa koskevat kysymykset tarjouseritelmissä ja sopimusehdoissa.
- Pyrkimys saada aikaan laajempi vapaaehtoinen sitoutuminen *yritysten yhteiskuntavastuuseen* eli siihen, että yritykset toimivat vapaaehtoisesti ja tekevät jokapäiväisessä liiketoiminnassaan enemmän kuin laissa edellytetään ympäristönäkökohtien ja sosiaalisten näkökohtien hyväksi, esimerkiksi:
 - tekemällä toimeksisaajien kanssa työtä yritysten yhteiskuntavastuuseen liittyviä arvoja koskevien sitoumusten edistämiseksi.
- Suojelu *ihmisoikeuksien* väärinkäytöltä ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen edistäminen.
- *Pk-yritysten* edistäminen, mikäli ne voidaan liittää edellä esitettyihin näkökohtiin:
 - säännökset, joilla pk-yrityksille luodaan parempi pääsy julkisiin hankintoihin, vähentämällä kustannuksia ja/tai rasituksia, jotka johtuvat osallistumisesta sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskeviin mahdollisuuksiin. Se voidaan saada aikaan varmistamalla mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi, että sopimuksen koko ei ole itsessään este pk-yritysten osallistumiselle, antamalla riittävästi aikaa tarjousten valmisteluun, takaamalla oikea-aikaiset maksut, asettamalla oikeasuhteisia pätevyys- ja talousvaatimuksia jne.;
 - yhdenvertaiset mahdollisuudet tekemällä alihankintamahdollisuuksista entistä näkyvämpiä.

Näiden sosiaalipolitiikan tavoitteiden asema on hyvin erilainen sekä EU:n lainsäädännössä että eri jäsenvaltioissa. Joissakin, mutta ei kaikissa jäsenvaltioissa on joillakin aloilla esimerkiksi esteettömyyttä koskevia velvoittavia säännöksiä, jotka ovat tiukempia kuin EU:n lainsäädännön vaatimukset.

2. Sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen mahdolliset edut

2.1. Sosiaali- ja työolainsäädännön vaatimusten mukaisuuden tukeminen, mukaan luettuna siihen liittyvät kansalliset ja kansainväliset poliittiset sitoumukset/toimintaohjelmat

Sosiaalisesti vastuullisilla julkisilla hankinnoilla voidaan edistää sosiaalisen kehityksen tavoitteita koskevien kansallisten tai kansainvälisten sitoumusten noudattamisen parantamista, koska monissa maissa ollaan entistä enemmän huolissaan siitä, että perinteiset yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistämistä koskevat mekanismit eivät riitä. Sosiaalisesti vastuullisilla julkisilla hankinnoilla voidaan osoittaa, miten sosiaaliset ja taloudelliset näkökohdat voivat vahvistaa toisiaan.

¹² Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa YK:n yleissopimuksessa tunnustetaan esteettömyys ja saavutettavuus yhdeksi 3 artiklassa vahvistetuista yleisperiaatteista ("yleissopimus"), Yleissopimuksen 9 artiklalla säädetään lisäksi sopimuspuolten veloitteista varmistaa pääsy fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueilla. Yleissopimuksessa myös kehoitetaan toteuttamaan toimenpiteitä, joilla pannaan täytäntöön kaikille sopivaa suunnittelua. EU:ssa siihen viitataan usein käsitteellä "Design for all". Huomattava määrä YK:n jäseniä on allekirjoittanut yleissopimuksen (muun muassa Euroopan yhteisö ja kaikki jäsenvaltiot) ja parhaillaan ratifioimassa sitä. Komissio antoi elokuussa 2008 kaksi ehdotusta neuvoston päätöksiksi tehdä YK:n yleissopimus ja sen valinnainen pöytäkirja. Neuvosto teki 26. marraskuuta 2009 päätöksen vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen tekemisestä Euroopan yhteisön puolesta: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/fi/09/st15/st15540.fi09.pdf>.

¹³ Eettisen kaupan näkökohtien huomioon ottamista julkisissa hankinnoissa käsiteltiin 5. toukokuuta 2009 annetussa tiedonannossa KOM(2009) 215 "*Reilu kauppa* ja valtiosta riippumattomat kestävä kauppan varmistavat järjestelmätkestävän kehityksen edistäjinä."

¹⁴ Näistä ehdoista lisää luvussa IVA: "Sopimuksen vaatimusten määrittely", erityisesti osassa 4 ("Sosiaaliset merkinnät ja seuraukset eettiselle kaupalle").

2.2. Sosiaalisesti tiedostavien markkinoiden edistäminen

Sosiaalisesti vastuullisilla julkisilla hankinnoilla voidaan edistää sosiaalisesti edullisten tuotteiden markkinoiden kehittämistä laajentamalla nykyisiä markkinoita tai luomalla uusia markkinoita tavaroille ja palveluille, jotka tukevat sosiaalisten tavoitteiden saavuttamista ja toimivat mallina toisille kuluttajille tarjoamalla heille vertailukohtia ja tietoa. Sosiaalisilla julkisilla hankinnoilla voidaan todella luoda tasapuoliset toimintaedellytykset Euroopassa sekä mittakaavaetuja. Markkinainnovaatioita, kuten myös kilpailua EU:n tasolla, voidaan vauhdittaa esimerkiksi hankkimalla vammaisten henkilöiden käytettävissä olevaa tietotekniikka, minkä ansiosta markkinoille tulee parempia ja edullisempia vastaavia tuotteita.

2.3. Sosiaalisesti hyväksyttävän hallintotavan osoittaminen

Sosiaalisesti vastuullisilla julkisilla hankinnoilla voidaan edistää yhteisön arvojen ja tarpeiden noudattamista paremmin, koska niillä vastataan kasvavaan yleiseen vaatimukseen siitä, että hallitusten on oltava toimissaan sosiaalisesti vastuullisia. Esimerkiksi varmistamalla, että sosiaalipalvelusopimuksessa otetaan huomioon kaikkien käyttäjien (kuten esimerkiksi vammaisten tai eri etnisiin ryhmiin kuuluvien henkilöiden) tarpeet, hankintaviranomainen voi täyttää palvelemaansa monimuotoisen yhteisön tarpeet.

2.4. Osallisuuden edistäminen

Julkisen tahon puuttuminen asiaan on joskus toivottavaa, jotta voidaan edistää yhteiskunnan huomattavien ryhmien (esimerkiksi vammaisten henkilöiden, pienyritysten, naisten tai vähemmistöjen) osallistumista tärkeimpiin markkinatoimiin tehokkaiden markkinoiden kehittämiseksi.

2.5. Julkisten menojen tehokkaamman käytön varmistaminen

Julkisten hankintojen määrä ja suoralle sosiaaliselle puuttumiselle talousarvion kurinalaisuudella asetetut rajat voisivat tehdä julkisista hankinnoista houkuttelevan alan, jolla sosiaalista osallisuutta voitaisiin edistää.

3. Sosiaalisesti vastuulliset julkiset hankinnat ja EU:n sosiaalinen malli

- 3.1 Kuten on jo huomattu, yksi sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen suurimmista eduista on se, että viranomaiset voivat käyttää niitä Euroopan sosiaalisen mallin edistämiseen. Euroopan sosiaalinen malli on näkemys yhteiskunnasta, jossa kestävä talouskasvu yhdistyy entistä parempiin elin- ja työoloihin. Se saadaan aikaan luomalla menestyksekkäs talous, jossa saavutetaan asteittain tietyt sosiaaliset normit: laadukkaat työpaikat, yhdenvertaiset mahdollisuudet, syrjimättömyys, sosiaaliturva kaikille, sosiaalinen osallisuus, sosiaalinen vuoropuhelu, laadukkaat työelämän suhteet ja ihmisten osallistuminen heitä koskeviin päätöksiin. Nämä normit ovat jo itsessään merkittäviä, ja sen lisäksi ne ovat olennaisia tekijöitä parhaan mahdollisen hintalaatusuhteen ja innovaation edistämiseksi.
- 3.2 Sosiaalisten normien asemasta on tullut Euroopan taloudellisen vahvuuden edistämiseksi keskeinen, koska niillä kehitetään sitä, mitä EU:n toimielimissä kutsutaan "ainutkertaiseksi sosiaalisiksi malliksi"¹⁵. Taloudellista edistystä ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta on alettu käsitellä kestävän kehityksen täydentävinä pilareina, ja ne molemmat ovat Euroopan yhdentymisprosessin ytimessä.
- 3.3 EU:ssa on korostettu jatkuvasti enemmän sosiaalisia oikeuksia ja yhdenvertaisuutta, erityisesti työpäivällä. Kun kestävä kehitys omaksuttiin sosiaalisissa

¹⁵ Katso esimerkiksi sosiaalisen toimintaohjelman johdanto.

kysymyksissä ympäristökysymysten lisäksi, sosiaaliset normit on määritetty entistä useammin yhdeksi tekijäksi yritysten yhteiskuntavastuuta koskevassa vahvistuvassa liikkeessä. Esimerkiksi sukupuolten tasa-arvosta on sekä EU:n tasolla että kansallisella tasolla tullut jatkuvasti "valtavirtaistuneempi", eli sukupuolinäkökulma on asteittain sisällytetty kaikkiin vaiheisiin institutionaalisissa toimissa, prosesseissa ja käytännöissä, suunnittelusta täytäntöönpanoon, valvontaan tai arviointiin.

4. Oikeudellinen ja poliittinen lähestymistapa sosiaalisesti vastuullisiin julkisiin hankintoihin EU:ssa

4.1. EU:n politiikan ja lainsäädännön sosiaalisen ulottuvuuden kehittäminen

EU on 20:n viime vuoden aikana kehittänyt sosiaalista ulottuvuuttaan huomattavasti, mikä näkyi vuonna 2008 uudistetussa sosiaalisessa toimintaohjelmassa¹⁶. Merkittävää tässä kehityksessä on se, että sosiaalisesti vastuullisilla julkisilla hankinnoilla voidaan nyt entistä enemmän edistää politiikkaa EU:n tasolla, myös sen vuorovaikutusta kansainvälisen politiikan kanssa. EU on antanut joillakin aloilla lainsäädäntöä – erityisesti sukupuolten tasa-arvosta ja rotuun, ikään, sukupuoliseen suuntautumiseen, vammaisuuteen ja uskontoon ja muihin vakuumuksiin perustuvan syrjinnän torjumisesta sekä työterveydestä ja -turvallisuudesta, työajasta, työoloista ja viestinnästä ja tiedotuksesta. Nyt monien Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen säännösten nojalla on olemassa kattava EU:n lainsäädäntö, joka käsittelee yhdenvertaista kohtelua sekä työolojen edistämistä yhteisön tasolla. Lainsäädännön lisäksi EU myös kehittää sosiaalista ulottuvuutta toisin keinoin, esimerkiksi edistämällä sosiaalista vuoropuhelua ja työllisyyttä, sosiaaliturvaa ja sosiaalista osallisuutta koskevien toimien

avointa koordinoitimenetelmää, ja tekee sitä myös Euroopan sosiaalirahaston rahoitustuella. Sosiaalisten normien nostaminen edelleen on EU:n tärkein tavoite monessa suhteessa, erityisesti silloin, kun sosiaaliset normit ovat myös perusoikeuksia.

Eri aikoina muutaman viime vuoden aikana jotkin työmarkkinaosapuolten järjestöt ovat lisäksi tuottaneet järjestöille ja viranomaisille oppaita sopimuksen tekemisestä erityisaloilla (ravitsemus, siivous, yksityinen turvallisuus ja tekstiilit) niiden kirjoittamisen aikana sovellettujen oikeudellisten puitteiden perusteella¹⁷. Nämä alakohtaiset oppaat ovat tulosta työmarkkinaosapuolten itsenäisestä työstä Euroopan sosiaalisen vuoropuhelun prosessissa, ja niissä korostetaan teknisen ohjauksen merkitystä sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen käyttämisessä kyseisillä erityisaloilla. EU:n oikeudelliset puitteet ovat sillä välin kehittyneet, ja nyt tarvitaan entistä kattavampaa ja ajankohtaisempaa opastusta, jotta voidaan varmistaa, että hankintakäytännöissä noudatetaan täysimääräisesti nykyistä EU:n julkisia hankintoja koskevaa lainsäädäntöä. Se on tämän oppaan tavoite.

¹⁶ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle: Uudistettu sosiaalinen toimintaohjelma: mahdollisuudet, väylät ja yhteisvastuu 2000-luvun Euroopassa, KOM(2008) 412 lopullinen, 2. heinäkuuta 2008.

¹⁷ Ruokapalvelut: "Guide to most economically advantageous offering in contract catering" (2006); Siivous: "Selecting best value — A manual for organisations awarding contracts for cleaning services" (2004); Yksityinen turvallisuus: "Selecting best value — A manual for organisations awarding contracts for private guarding services" (1999); Tekstiilit: "Public procurement awarding guide for the clothing-textile sector" (2005).

4.2. Oikeudellinen ja poliittinen lähestymistapa sosiaalisesti vastuullisiin julkisiin hankintoihin EU:ssa

Euroopan komissio kehitti strategian sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen soveltamisalan selvittämiseksi. Euroopan komissio esitti 15. lokakuuta 2001 antamassaan tulkitsevassa tiedonannossa yhteisön lainsäädännön tarjoamat mahdollisuudet sisällyttää sosiaaliset näkökohdat julkisia hankintoja koskeviin menettelyihin.¹⁸ Kyseisen tiedonannon tarkoituksena oli ”selventää erilaisia mahdollisuuksia, joita voimassa oleva yhteisön lainsäädäntö tarjoaa sosiaalisten näkökohtien sisällyttämiseksi julkisiin hankintoihin”. Erityisesti sillä pyritään varmistamaan keskinäisesti toisiaan vahvistava talous-, työllisyys- ja sosiaalipolitiikan positiivinen ja dynaaminen vuorovaikutus. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin selvensi sekä ennen julkaisua että sen jälkeen kyseisiä mahdollisuuksia vielä lisää monien erityistapausten osalta¹⁹.

Maaliskuun 31. päivänä 2004 annetuilla hankintadirektiiveillä vahvistettiin oikeudelliset puitteet. Niissä mainittiin erityisesti tapoja, joilla sosiaaliset näkökohdat voidaan sisällyttää teknisiin eritelmiin, valintaperusteisiin, sopimuskentekoperusteisiin ja hankintasopimuksen toteuttamista koskeviin lausekkeisiin. Uusi vammaisten työntekijöiden keskuksia koskeva säännös otettiin käyttöön.

Hankintadirektiivejä ei sovelleta kaikkiin julkisiin hankintasopimuksiin. Jotkut hankintaviranomaiset ovat omaksuneet sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevan politiikan, jota sovelletaan erityisesti sopimuksiin, joita hankintadirektiiveillä ei kateta (esimerkiksi direktiivin soveltamisen rajat ylittävät sopimukset) tai jotka katetaan vain osittain (esimerkiksi palvelusopimukset, jotka ylittävät hankintadirektiivien soveltamista koskevat rajat ja jotka on lueteltu direktiivin 2004/18/EY liitteessä II B ja direktiivin 2004/17/EY liitteessä XVII B).

Tässä oppaassa keskitytään niiden julkisten hankintojen sosiaalisten näkökohtien huomioon ottamiseen, jotka katetaan täysimääräisesti hankintadirektiiveillä. Siinä

¹⁸ Komission tulkitseva tiedonanto julkisiin hankintoihin sovellettavasta yhteisön lainsäädännöstä ja mahdollisuuksista ottaa sosiaaliset näkökohdat huomioon julkisissa hankinnoissa, KOM (2001) 566 lopullinen, 15.10.2001.

¹⁹ Esimerkiksi Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen 17. syyskuuta 2002 asiassa C-513/99 (Concordia Bus) antama tuomio ja 4. joulukuuta 2003 asiassa C-448/01 (Wienstrom) antama tuomio.

ei käsitellä yksityiskohtaisesti sosiaalisten näkökohtien sisällyttämiseen sovellettavia Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen sääntöjä sopimuksissa, joita ei kateta tai jotka katetaan vain osittain hankintadirektiiveillä (esimerkiksi edellisessä kappaleessa mainitut).

On kuitenkin lisättävä, että kyseisten sopimusten tapauksessa hankintaviranomaiset voivat vapaasti (tämän vaikuttamatta alan kansalliseen lainsäädäntöön) ottaa (tai olla ottamatta) sosiaalialan näkökohtia huomioon hankintamenettelyissään edellyttäen, että niissä noudatetaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen yleisiä sääntöjä ja periaatteita. Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on todellakin vahvistettu, että sisämarkkinoita koskevia sääntöjä **Euroopan unionin toiminnasta tehdyssä sopimuksessa sovelletaan myös hankintadirektiivien soveltamisalan ulkopuolella oleviin sopimuksiin**²⁰. Euroopan unionin tuomioistuin on päättänyt, että Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen periaatteita yhdenvertaisesta kohtelusta ja avoimuudesta, tavaroiden vapaasta liikkumisesta, sijoittautumisvapaudesta ja palvelujen tarjoamisen vapaudesta sovelletaan myös sopimuksiin, jotka alittavat hankintadirektiiveissä asetetun rajan.

Siten sosiaaliset näkökohdat, jotka voidaan lain nojalla hyväksyä hankintadirektiivien täysin kattamissa hankintasopimuksissa, voidaan *sitā suuremmalla syyllä* sisällyttää hankintasopimuksiin, joita direktiivit eivät kata tai kattavat vain osittain.

4.3. Yleistä taloudellista etua koskevat sosiaalipalvelut

Tässä oppaassa ei käsitellä erityisesti yleistä taloudellista etua koskevien sosiaalipalvelujen hankintaan liittyviä oikeudellisia kysymyksiä.

Komissio antoi marraskuussa 2007 tiedonannon yleishyödyllisistä palveluista, mukaan luettuna yleishyödylliset sosiaalipalvelut²¹, jossa korostettiin erityistarpeiden mukaisesti mitoitettujen laadullisten perusteiden huo-

²⁰ Katso esimerkiksi Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen 7. joulukuuta 2000 asiassa C-324/98 (Teleaustria) antama tuomio.

²¹ Katso tiedonanto ”Yleishyödyllisiä palveluita ja yleishyödyllisiä sosiaalipalveluita koskeva uusi eurooppalainen sitoumus” KOM(2007) 725 lopullinen, 20. marraskuuta 2007.

mioon ottamisen merkitystä sosiaalipalvelujen tarjoamisessa. Siinä pyritään antamaan käytännön neuvoja EU:n sääntöjen soveltamisesta näihin palveluihin. Tiedonantoon liittyi kaksi komission yksiköiden valmisteluasiakirjaa, joilla vastattiin moniin kysymyksiin, jotka liittyivät valtiontukea koskevien sääntöjen soveltamiseen ja yleishyödyllisten palvelujen julkiseen hankintaan²². Suurin osa näistä kysymyksistä kerättiin vuosina 2006–2007 järjestettyjen sosiaalipalveluja koskevien laajojen kuulemisten aikana. Tiedonannon seuraamiseksi tammi-

kuussa 2008 perustettiin myös interaktiivinen tietopalvelu antamaan vastauksia kansalaisten, viranomaisten ja palveluntarjoajien muihin kysymyksiin EU:n sääntöjen soveltamisesta²³.

4.4. Pienet ja keskiuuret yritykset²⁴

Pk-yritysten osalta on otettava huomioon monia kysymyksiä (riippumatta siitä, ovatko ne voittoa tuottavia vai

²² http://ec.europa.eu/services_general_interest/faq_en.htm. Yleishyödyllisiin sosiaalipalveluihin liittyviä julkisia hankintoja koskevien sääntöjen soveltamisesta laadittu komission yksiköiden valmisteluasiakirja sisältää hyödyllisiä ohjeita yleishyödyllisiin sosiaalipalveluihin liittyviä julkisia hankintoja koskevien sääntöjen soveltamisesta.

²³ http://ec.europa.eu/services_general_interest/registration/form_en.html.

²⁴ Pk-yritykset on määritelty EU:n tasolla suosituksessa 2003/361/EY mikroyritysten sekä pienten ja keskiuurten yritysten määritelmästä: http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_en.htm.

voittoa tavoittelemattomia). Yksi erityisen tärkeä kysymys liittyy mahdollisiin rasitteisiin²⁵, joita sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevan toimintamallin omaksuminen voi säilyttää pk-yrityksille suoraan (jos ne ovat päätoimeksisaajia) tai välillisesti (jos ne ovat ali-hankkijoita, joille päätoimeksisaaja on siirtänyt sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevat velvoitteet). Sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen käyttöönottoa harkitsevien viranomaisten olisi oltava tietoisia näistä suorista ja välillisistä kustannuksista, ja niiden

olisi otettava ne huomioon päättäessään, sisällytetäänkö sosiaaliset näkökohdat tai miten ne sisällytetään²⁶ niiden hankintamenettelyihin. Hankintaviranomaisten on myös oltava tietoisia siitä, että sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen käyttöönotto ei todennäköisesti vaikuta kaikkiin pk-yrityksiin samalla tavalla. Jotkin saattavat pystyä muita paremmin hyötymään sosiaalisesti vastuullisista julkisista hankinnoista ja tarttumaan tilaisuuksiin kilpailla hankinnan sosiaalisia normeja koskevissa näkökulmissa.

²⁵ Käytännön suuntaviivoja siitä, miten julkisia hankintoja koskevista käytännöistä tehdään entistä suotuisampia ja helppokäyttöisempiä pienille ja keskisuurille yrityksille (pk-yritykset) yleisesti, on komission yksiköiden valmisteluasiakirjassa SEC(2008) 2193 "Eurooppalaiset julkisia hankintoja koskevat käytännesäännöt, joilla parannetaan pk-yritysten mahdollisuuksia saada julkisia hankintasopimuksia", joka on saatavilla sivulla http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/sme_code_of_best_practices_fi.pdf.

²⁶ Joiden on tietysti liityttävä sopimuksen kohteeseen (tai sopimuksen toteuttamiseen, mikäli ne on sisällytetty sopimuksen toteuttamista koskeviin lausekkeisiin).

II. Sosiaalisen ostamisen organisaatiostrategia

Viranomaisten, jotka haluavat saavuttaa sosiaaliset tavoitteet sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen avulla, on luotava strategia sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen täytäntöönpanoa varten ja keski-tyttävä konkreettisiin tavoitteisiinsa.

1. Sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen tavoitteiden asettaminen

Sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen organisaatiostrategioilla voidaan kuvata kansallisia, alueellisia ja/tai paikallisia sosiaalisia painopistealoja²⁷ ja samalla tunnustaa yksiselitteisesti asema, joka hankinnoilla on niiden saavuttamisessa.

Esimerkki:

Ranska: Kestävän kehityksen kansallinen strategia "Stratégie nationale du développement durable" käynnistettiin vuonna 2003, ja sitä seurasi kestävien julkisten hankintojen kansallinen toimintasuunnitelma "Plan national d'action pour des achats publics durables" vuonna 2007. Ranskan hallitus on sitoutunut laajoihin kuulemisiin työmarkkinaosapuolten – "Grenelle de l'environnement" ja "Grenelle de l'insertion" – kanssa sosiaaliseen osallisuuteen vaikuttavista eri toimenpiteistä, myös julkisista hankinnoista. Tavoitteena on kehittää keskeistä ajatusta esimerkkinä toimivasta valtiosta "État exemplaire", mikä tarkoittaa, että valtion ja yleisemmin kaikkien julkisten tahojen odotetaan johtavan tietä kestävään kehitykseen.

Esimerkki:

Yhdistynyt kuningaskunta: Viranomaisille määrätty tasa-arvovelvoite (Gender Duty) tuli voimaan huhtikuussa 2007 yhdenvertaisuusasetuksen nojalla (2006). Se on uusi oikeudellinen väline, jolla voidaan saada aikaan huomattavaa edistystä sukupuolten tasa-arvossa julkisella sektorilla ja vaikuttaa jonkin verran yksityiseen sektoriin hankintojen avulla.

Julkisen sektorin tasa-arvovelvoite sisältää vaatimuksen taata palkkatasa-arvoa koskevan lain noudattaminen. Sukupuolten tasa-arvoa koskevissa järjestelmissä viranomaiset veloitetaan omaksumaan tavoitteet, joiden mukaan puututaan sukupuolten palkkaeron syihin ja pohditaan tapoja sen käsittelemiseksi, esimerkiksi muuttamalla työhönottomenetelmiä, ottamalla käyttöön joustava työ ja tekemällä samaa palkkaa koskevia tarkistuksia.

Tasa-arvovelvoitteen nojalla on käynnistetty aloitteita monissa julkisen sektorin osissa, ja sen avulla pyritään saamaan aikaan yksityisen sektorin toimeksisaajiin sovellettavat työllisyys ehdot. Sitä varten on laadittu hankintojen suuntaviivat kannustamaan julkista sektoria edistämään moninaisuutta ja samaa palkkaa koskevia hyviä käytäntöjä toimeksisaajien keskuudessa. Helmikuussa 2006 julkaistiin ohjeet sukupuolten tasa-arvon edistämisestä julkisen sektorin hankinnoissa. Niissä esitettiin monia positiivisia toimenpiteitä, joihin viranomaisten olisi ryhdyttävä noudattaakseen tasa-arvovelvoitteen vaatimuksia hankintatoimissa. Tämän tasa-arvovelvoitteen menettelyohjeet julkaistiin vuonna 2007.

2. Korkean tason poliittinen sitoutuminen ja johtajuus sosiaalisesti vastuullisissa julkisissa hankinnoissa

Johtajuus on yksi menestyksen avain kaikissa sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen strategioissa. Siihen kuuluu sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen toteuttamisessa tarvittavien (inhimillisten ja taloudellisten) voimavarojen ja hallintorakenteen määrittäminen. Sosiaalisesti vastuullisissa julkisissa hankinnoissa tarvitaan johtajuutta aivan organisaation huipulta asti, ja se edellyttää poliittista sitoutumista ja johtajuutta koko hallintorakenteessa.

Periaatteessa sosiaalista ostamista koskevan päätöksen tekemisen pitäisi olla sängen helppoa kaikille viranomaisille. Niitä pitäisi todellakin kannustaa tekemään niin, koska se on yhteiskunnan lisäksi eduksi myös hankintaviranomaiselle, koska se parantaa sen julkisuuskuva. Tavallisesti sosiaalinen hankintapolitiikka ei käytännössä edellytä mitään rakenteellisia muutoksia hankintaviranomaisen osalta.

²⁷ Se ei luonnollisesti tarkoita, että hankintaviranomaiset voisivat antaa etusijan paikallisille, alueellisille tai kansallisille tuotteille edistääkseen paikallisia työmarkkinoita.

3. Riskien arviointi ja organisaation menoluokkien asettaminen tärkeysjärjestykseen sosiaalisten tulosten parantamiseksi

Hankintaviranomaisten on arvioitava sosiaaliset riskit ja vaikutus hankintatoimintaan ja toimitusketjuun. Se auttaa niitä keskittämään ponnistuksensa merkittävimpiin menoluokkiinsa ja niihin, joilla voidaan edistää niiden sosiaalisten tavoitteiden saavuttamista.

Tässä on muutamia ehdotuksia, joita hankintaviranomaisten pitäisi miettiä laatiessaan tärkeysjärjestykseen sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevassa toimintamallissaan:

- Omaksutaan asteittainen lähestymistapa. Aloitetaan pienellä tuote- ja palveluvalikoimalla, jonka sosiaalinen vaikutus on selkeä tai jossa sosiaalisesti vastuulliset vaihtoehdot ovat helposti saatavilla eivätkä ne ole muita kalliimpia. Valitaan esimerkiksi tuotteita (esim. ajoneuvot) tai palveluja (esim. siivous), joissa heikossa asemassa olevien työntekijöiden (etnisistä vähemmistöistä, vammaiset henkilöt jne.) tai naispuolisten työntekijöiden osuus on suuri.
- Aloitetaan myös varmistamalla, että sopimuksen eritelmillä ei ole kielteistä vaikutusta sosiaalisiin oloihin (esim. arvioimalla palvelujen toimittamisen yksityistämisen vaikutusta heikossa asemassa ole-

Esimerkki:

Ruotsi: Helpottaakseen sosiaalisesti heikossa asemassa olevien ryhmien kanssa työskentelevien pk-yritysten, yhteisötalousjärjestöjen tai vapaaehtoisjärjestöjen pääsyä julkisia hankintoja koskeviin mahdollisuuksiin Ruotsin sosiaaliturvalaitos sisällyttää joskus hankintaa koskevaan alustavaan selvitykseensä näiden ryhmien osallistumisen ottaakseen täysimääräisemmin huomioon niiden erityisongelmat tarjousasiakirjojen laatimisessa.

Määrittääkseen sosiaalisten normien noudattamatta jättämisestä koskevat riskit laitos analysoi riskit hankinnan alussa. Esimerkiksi siivouspalvelujen hankintaa koskevassa tapauksessa riski työoloja koskevan lainsäädännön noudattamatta jättämisestä katsotaan korkeaksi.

viin ryhmiin), tai varaamalla sopiva hankinta suoja-työkeskuksille tai suoja-työohjelmille²⁸ niiden senhetkiset tuotantovalmiudet huomioon ottaen.

- Keskitytään alustavasti yhteen tai useampaan sosiaaliseen ongelmaan, esimerkiksi oikeudenmukaisiin palkkoihin tai terveyteen ja turvallisuuteen.
- Käsitellään sosiaalisesti parhaiden vaihtoehtojen saatavuutta ja kustannuksia ja varmistetaan, että niissä noudatetaan sovellettavia julkisen hankinnan sääntöjä ja periaatteita. Onko olemassa muita sosiaalisesti vastuullisia tapoja saavuttaa hankintastrategian tavoitteet kuin hankintaviranomaisen omaksumat tavat? Täytetäänkö niillä hankintaviranomaisen vaatimukset ja onko sillä varaa niihin? Mietitään, mitä (mahdollisia) lisäkustannuksia sosiaalisten näkökohtien sisällyttäminen voisi aiheuttaa, sekä kilpailun rajoittamisen mahdollisia vaikutuksia.
- Käsitellään tietojen saatavuutta. Voiko hankintaviranomainen saada sosiaaliset tiedot, joita se tarvitsee laatiakseen sosiaalisesti vastuullisemman hankintastrategian? Miten monimutkaista on päättää, mitä hankintaviranomainen haluaa teknisesti, ja ilmaista se tarjouspyynnössä?
- Käsitellään hankintaviranomaisen valmiuksia saada toteuttamiskelpoinen, tehokas ja toimiva sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskeva toimintaohjelma toimimaan.
- Mietitään vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa kyseessä oleva sosiaalipolitiikka. Onko tämän sosiaalipolitiikan (osittainen) toteuttaminen julkisten hankintojen avulla asianmukaista resurssien käyttöä vai onko olemassa tehokkaampi tapa toteuttaa kyseistä politiikkaa käyttämällä muita hankintaviranomaisen käytettävissä olevia välineitä?
- Pyritään näkyvyyteen. Miten näkyvää sosiaalisesti vastuullinen politiikka on yleisölle ja henkilökunnalle? Korkean profiilin muutokset, esimerkiksi vaihtaminen kestävästi tuotettuun tai eettiseen kaupan kahviin kahvilassa, voivat auttaa lisäämään tietoi-

²⁸ Perustuu direktiivin 2004/18/EY 19 artiklaan ja direktiivin 2004/17/EY 28 artiklaan.

Esimerkkejä:

Ranska: Angersin kunta nimesi vuonna 2005 ympäristön kannalta vastuullisia hankintoja varten sisäisen yhteyshenkilön (oikeudellinen erikoisneuvonantaja), joka vastaa sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevien käytäntöjen kehittämisestä tavoitteenaan tehdä niistä täysin vakiintuneita käytäntöjä kunnan hankintatoimissa. Neuvonantaja antoi sisäistä koulutusta kestävästä hankinnoista. Tiedottamista ja ohjausta tarjottiin sekä tekniikan että lain osalta tarpeiden määrittämisen, tarjouksen valmistelun ja käynnistämisen ja saatujen tarjousten tutkimisen ja arvioinnin aikaan tiiviissä yhteistyössä yritysten kanssa. Sosiaalisten näkökohtien osalta Angersin kunta katsoo yleisesti julkisten urakoiden ja palvelujen olevan ensisijaisia aloja, erityisesti rakennusten, yleisten teiden ja yleisten puistojen ja puutarhojen rakentamisen.

Yhdistynyt kuningaskunta: Sekä sosiaalisia että ympäristöön liittyviä kysymyksiä käsittelevä kestävien hankintojen toimintaryhmä perustettiin toukokuussa 2005, ja se julkaisi toimintasuunnitelmansa kesäkuussa 2006. Toimintasuunnitelmassa esitettiin kestäviä hankintoja koskeva liiketoimintaesimerkki, suositeltiin toimintaa kuudella laajalla alueella ja tarjottiin kaksi välinettä, joilla järjestöjä voidaan auttaa saamaan aikaan edistystä: tärkeysjärjestykseen asettamista koskeva menetelmä ja joustavat puitteet. Tärkeysjärjestykseen asettamista koskeva menetelmä on riskiin perustuva toimintamalli, joka auttaa järjestöjä keskittämään ponnistuksensa ja resurssinsa asianmukaisesti. Pelkäämään menotilastojen käyttämisen sijasta järjestöt voivat menetelmän avulla ottaa huomioon ympäristöriskit ja sosioekonomiset riskit, mahdollisen vaikutuksen toimittajiin ja todelliset mahdollisuudet kestävyden parantamiseen. Joustavat puitteet on suunniteltu auttamaan järjestöjä ymmärtämään vaiheita, joita organisatorisella tasolla ja prosessin tasolla tarvitaan parantamaan hankintakäytäntöjä ja tekemään kestävästä hankinnoista totta.

suutta politiikasta ja liittämään sen muihin sosiaalisiin hankkeisiin.

- Käsitellään tulevan kehityksen mahdollisuuksia. Sosiaalisesti vastuullinen ostaminen, jossa keskitytään varhaisessa kehitys- ja markkinointivaiheessa oleviin palveluihin, voisi olla tuloksellisempaa kuin yrittää muuttaa kehittyneiden alojen sosiaalisia ominaisuuksia.

Sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen toteuttaminen käytännössä edellyttää siten strategista suunnittelua eli ensisijaisten tavoitteiden asettamista, kun valitaan sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen kannalta sopivimpia hankintoja. Jotkut hankintaviranomaiset ovat päättäneet omaksua yhteensovitun ja kokonaisvaltaisen lähestymistavan sosiaalisten näkökohtien sisällyttämiseen.

4. Tiedottaminen sosiaalisesti vastuullisista julkisista hankinnoista ja keskeisten sidosryhmien ottaminen mukaan

Sosiaalisesti vastuulliset julkiset hankinnat ovat kiinnostavia monille sidosryhmille, jotka on otettava mukaan kehittämään sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevaa toimintamallia, jotta ne voivat luottaa siihen enemmän ja parantaa sitoutumistaan sen tavoitteiden saavuttamiseen. Keskeisiä sidosryhmiä sosiaalisesti vastuullisissa julkisissa hankinnoissa ovat keskus-, alue- ja paikallishallinnot, mahdolliset tavarantoimittajat tai toimeksisaajat, kansalaisyhteiskunta, työnantajajärjestöt ja ammattiliitot. Sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevaan toimintamalliin liittyvien näkemysten

keräämiseksi olisi järjestettävä työpajoja, seminaareja ja konferensseja. Niitä pitäisi järjestää kehitysprosessin eri vaiheissa eli aivan prosessin alussa, kun ajatukset ovat muotoutumassa, toimintamallin laatimisen aikana ja lopussa, kun lopullinen luonnos voidaan antaa saataville.

Lopuksi, tehokkaalla tiedottamisella sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen eduista, hyvistä käytännöistä ja menestystarinoista on myös keskeinen tehtävä edistyksen aikaansaamisessa. On erittäin tärkeää, että kaikki kyseiset sidosryhmät ymmärtävät haasteen luonteen ja oman asemansa. Hankkijoiden ja toimeksisaajien välisen innovatiivisen ja sitoutuneen kumppanuuden avulla saadaan aikaan entistä parempia tuloksia.

Esimerkkejä:

Ruotsi: Lounais-Ruotsin aluehallinto järjestää tarjouksen tekemistä edeltäviä kokouksia kaikille mahdollisille tarjoajille selittääkseen kaikki teknisiin eritelmiin sisältyvät kaikille sopivaa suunnittelua koskevat vaatimukset.

Yhdistynyt kuningaskunta: Saadaksean aikaan suosituksia siitä, miten Yhdistyneen kuningaskunnan julkisen sektorin hankintoihin saataisiin entistä paremmin mukaan pk-yrityksiä, Yhdistyneen kuningaskunnan valtiovarainministeriö ja liikeyrityksistä ja sääntelyuudistuksista vastaava ministeriö käynnistivät verkkokuulemisen tärkeimmistä kysymyksistä, joilla tutkitaan esteitä, joita pk-yrityksillä on hankintatarjousten tekemisessä. Kuuleminen annettiin saataville verkkosivulla, ja hankkijoilta, sidosryhmiltä ja tavarantoimittajilta pyydettiin vastauksia. Siitä johtuvien suositusten panemiseksi täytäntöön perustettiin myöhemmin sidosryhmistä koostuva ryhmä, joka on säännöllisesti yhteydessä täytäntöönpanosta vastaavaan hankeryhmään ja joka voi antaa kommentteja omaksuttavasta toimintamallista.

Hankintaviranomaisten välinen yhteistyö on toinen tapaa lisätä sosiaalisen asiantuntemuksen ja tietotaidon saatavuutta ja tiedottamista politiikasta muille tahoille.

Esimerkki:

Tanska: Sosiaalisesti vastuulliset julkiset hankinnat ovat yksi aiheista, jotka katetaan kansallisen hankintayhtiön ennen jokaista tarjouspyyntöä tekemässä selvityksessä. Kyseinen organisaatio järjestää koulutusohjelmia ja seminaareja kaikille tavarantoimittajille. Se yrittää tehdä tarjousasiakirjojen laatimisesta mahdollisimman yksinkertaista, jotta myös pk-yrityksillä olisi voimavaroja tarjouksen tekemiseen. Puitesopimukset jaetaan usein moniin eriin (esim. maantieteellisin perustein) rikkomatta hankintadirektiiveillä asetettuja rajoja*, jotta tavarantoimittajille annetaan mahdollisuus jättää tarjous.

* Direktiivin 2004/18/EY 9 artiklan 3 kohta ja direktiivin 2004/17/EY 16 artiklan 2 kohta.

5. Sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevan strategian täytäntöönpano

Sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevassa strategiassa on annettava yksityiskohtaisia tietoja siitä, miten sosiaalisesti vastuulliset julkiset hankinnat pannaan täytäntöön ja mitä vaiheita on käytävä läpi edistykseen aikaansaamiseksi. Strategiassa on otettava huomioon seuraavanlaisia tekijöitä:

- oikeudelliset puitteet ja sääntelypuitteet;
- institutionaaliset puitteet;
- hallintorakenne;
- ammatillisten valmiuksien ja resurssien saatavuus;
- aloittain eriytetty lähestymistapa, jossa otetaan huomioon kunkin alan erityisominaisuudet;
- sidosryhmien osallistuminen

Strategian täytäntöönpanotavan osalta on annettava yksityiskohtaisia tietoja vastuualueista, tavoitteista sekä realistisesta aikataulusta niiden saavuttamiseksi, niiden täytäntöönpanoa koskevasta hallintorakenteesta, tarvittavista ammatillisista ja taloudellisista resursseista ja toimenpiteistä edistymisen valvomiseksi ja siitä raportointiseksi.

Toteutettaviin vaiheisiin voisivat kuulua sosiaalisten hankintojen toimintaryhmän perustaminen, toimintasuunnitelman laatiminen, sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen sisällyttäminen toimiin ja menettelyihin tai yksinkertaistettujen suuntaviivojen kehittäminen talousarviosta vastaaville virkailijoille ja hankintavirkailijoille kaikilla tasoilla.

Valmiuksien vahvistaminen voisi sisältää johtajien ja henkilöstön koulutusohjelmia. Se voisi myös sisältää hyvien käytäntöjen jakamista, sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen täytäntöönpanossa tarvittavien

taitojen antamista saataville, sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevien taitojen sisällyttämistä ehdokaiden valintaperusteisiin ja sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskeviin aloitteisiin liittyvien tietojen antamista saataville EU:n ja/tai valtion tasolla.

Hankintoja tekeväälle henkilöstölle olisi annettava oikeudellista, taloudellista ja sosiaalista tietoa, jota se tarvitsee päättääkseen, miten ja missä sosiaaliset tekijät voidaan tai miten ja missä ne voidaan parhaiten ottaa käyttöön hankintamenettelyssä, onko ne asetettu oikealle tasolle parhaan hintalaatusuhteen aikaansaamiseksi ja vastaavako ne hankintaviranomaisen ensisijaisia sosiaalisia tavoitteita.

6. Tehokkaan täytäntöönpanon arviointi

Sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevan strategian tehokkaan täytäntöönpanon ja sen tulosten arvioimiseksi on perustettava sisäinen ja ulkoinen valvonta, jossa olisi arvioitava tuloksia verrattuna asetettuihin tavoitteisiin ja toteuttamisnormeihin.

Sisäiset toimenpiteet on yhdistettävä olemassa oleviin raportointijärjestelmiin, joita on mukautettava sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen tavoitteiden ottamiseksi huomioon. Ne on myös yhdistettävä sisäisiin tarkistusmenettelyihin, ja ne voisivat sisältää seuraamuksia sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen tavoitteiden noudattamatta jättämisestä.

Ulkoisten toimien pitäisi sisältää sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen toteuttamisen riippumaton tarkistus. Ne voisivat myös sisältää vertailun aiempiin toteutuksiin tai muiden järjestöjen toteutuksiin.

Sosiaalisesti vastuullisten julkisten hankintojen toteuttamisen tarkastusten tulokset olisi annettava suuren yleisön saataville ja niillä olisi edistettävä sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevien toimien, tavoitteiden ja menetelmien tarkistamista ja päivittämistä.

7. Yleiskatsaus hankintamenettelystä

Julkisten hankintojen sosiaalisten näkökohtien huomiointamiseksi on ehdotettu, että hankkijat toimivat kahden keskeisen kysymyksen perusteella:

- parhaan hintalaatusuhteen aikaansaaminen;
- oikeudenmukaisesti toimiminen.

Paras hintalaatusuhde: Hankintaviranomaiset vastaavat siitä, että ne saavat kaikista hankkimastaan veronmaksajien rahoille parhaan hintalaatusuhteen. Paras hintalaatusuhde ei välttämättä tarkoita vain halvimman tarjouksen hyväksymistä. Se tarkoittaa, että hankintaviranomaisen on taattava paras kauppa asettamiensa vaatimusten puitteissa. Paras hintalaatusuhde voitaisiin määrittellä parhaaksi mahdolliseksi yhdistelmäksi koko elinkaaren kustannuksia ja loppukäyttäjän vaatimukset täyttävää laatua. Hintalaatusuhde voi myös sisältää sosiaalisia näkökohtia.

Oikeudenmukaisesti toimiminen Oikeudenmukaisesti toimiminen tarkoittaa niiden sisämarkkinoiden periaatteiden noudattamista, jotka muodostavat hankintadirektiivien ja niihin perustuvan kansallisen lainsäädännön perustan. Tärkein niistä on yhdenvertaisen kohtelun periaate, jossa määrätään, että kaikilla kilpailijoilla olisi oltava yhdenvertaiset mahdollisuudet kilpailla hankinnasta. Näiden tasavertaisten toimintaedellytysten takamiseksi on sovellettava myös avoimuuden periaatetta.

- Esimerkkejä hankintadirektiivien säännöksistä, joissa yhdenvertaisen kohtelun periaatetta sovelletaan, ovat tarjousten vastaanottamiselle ja osallistumispyynnöille asetetut aikarajat, teknisten eritelmien yhteiset säännöt ja toisista jäsenvaltioista peräisin olevien toimeksisaajien syrjinnän kieltäminen.

- Esimerkkejä avoimuuden periaatteen soveltamisesta on ilmoitusten julkaisua koskevissa eri säännöksissä ja hankintaviranomaisen veloitteessa tiedottaa asianosaisille tarjoajille, miksi niiden tarjoukset hylättiin.

7.1. Oikeudellisen neuvonnan merkitys

Euroopan komission hankintasäännöissä säädetään, miten hankintaprosessia käsitellään oikeudenmukaisuuden, syrjimättömyyden ja avoimuuden periaatteiden suojaamiseksi. Näiden sääntöjen nojalla voidaan tietyin ehdoin ottaa huomioon kestävyys ja yhdenvertaiset mahdollisuudet. Varhaisessa vaiheessa saatu oikeudellisen asiantuntijan neuvonta sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevan toimintasuunnitelman laatimisesta vähentää todennäköisesti vaikeuksia myöhemmin.

7.2. Valmistautuminen hankintamenettelyyn

Kaikkien hankintamenettelyjen valmisteluvaihe on olennaisen tärkeä, koska jokainen vaihe rakentuu edellisille vaiheille. Ennen tarjousmenettelyn aloittamista hankintaviranomaisen pitäisi siksä varata riittävästi aikaa määrittää sopimuksen kohteen ja lopputuloksen saavuttamiseen käytettävät keinot. Valmisteluvaihe on myös paras tilaisuus määrittellä, mitkä sosiaaliset näkökohdat ovat merkityksellisiä ja asiaankuuluvia otettavaksi huomioon kyseisessä menettelyssä.

8. Hankintamenettelyn vaiheet ja sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevat lähestymistavat

Tämän prosessin luonteen nojalla on olemassa ainakin neljä peruslähestymistapaa siihen, miten sosiaalisia kysymyksiä tällä hetkellä käsitellään julkisissa hankinnoissa.

Ensimmäinen on se, että hankkija päättää sisällyttää sosiaaliset perusteet itse sopimuksen kohteeseen ja/tai teknisiin eritelmiin, jotka sopimuspuoleksi valittujen tarjoajan on täytettävä siten, että ne sisältävät sosiaaliset

perusteet²⁹. Yksi esimerkki tästä on sen edellyttäminen, että tietokonelaitteiden on täytettävä tietyt esteettömyysperusteet.

Toisessa lähestymistavassa tarjoajia estetään tietyn ehdoin³⁰ saamasta valtion hankintoja, jos ne on tuomittu aiemmista väärinkäytöksistä, jotta julkisia elimiä voidaan estää tekemästä sopimuksia sellaisten tarjoajien kanssa,

jotka eivät ole täyttäneet tiettyjä sosiaalisen käytöksen vaatimuksia.

Kolmannsessa lähestymistavassa pyritään saamaan tarjoajat sitoutumaan tiettyihin sosiaalisiin normeihin ja otetaan huomioon niiden onnistuminen siinä, kun hankinnasta tehdään sopimus. Yksi tämän käytännön muoto on se, kun julkinen elin ottaa tietyt sosiaaliset kysymykset huomioon sopimuskentekoperusteissa³¹.

Esimerkki:

Espanja: Baskimaan hallitus on antanut "ohjeen" siitä, miten sosiaaliset, ympäristöön liittyvät ja muut yleistä järjestystä koskevat perusteet sisällytetään sen hallinnossa julkisiin hankintoihin. Siinä määrätään, mitkä sosiaaliset ja ympäristöön liittyvät perusteet on otettava huomioon kaikissa alueen julkisissa hankinnoissa ja miten.

Ohjeen päätavoite: Baskimaan hallintoviranomaiset ottavat huomioon sosiaaliset ja ympäristöön liittyvät näkökohdat (jotka molemmat ovat osa kestävyyslähestymistapaa) muiden yleistä järjestystä koskevien näkökohtien ohella julkisissa hankinnoissa ja julkisissa yksiköissä.

Arviointi ja valvonta: Baskimaan hallituksen työllisyyttä, sosiaalista osallisuutta, sosiaalasioita ja ympäristöä käsittelevät osastot arvioivat hankintojen toteuttamista ajoittain. Arviointi sisältää eritelmien sanamuodon ja sen, miten niitä sovelletaan sopimuskentekoperusteissa ja sopimuksen toteuttamisessa.

Tekniset eritelmit: Ohjeissa suositellaan esteettömyyden ja kaikille sopivan suunnittelun sisällyttämistä teknisiin eritelmiin.

Sopimuskentekoperusteet: Kun sopimuskentekoperusteita on enemmän kuin yksi, näiden perusteiden on sisällettävä se, että tuotteiden ja palvelujen on sovittava hyvin vammaisille henkilöille (aina, kun tämä mukautus ylittää lain mukaan velvoittavan vähimmäismäärän). Kun heikossa asemassa olevat ryhmät ovat sopimuksen kohteessa määritettyjen palvelujen edunsaajia, heidän sosiaalisten tarpeidensa tyydyttämiseen liittyvät ominaisuudet on sisällytettävä sopimuskentekoperusteisiin.

Hankintasopimuksen toteuttamista koskevat lausekkeet: Ohjeessa kehoitetaan, että sopimukseen sisällytetään konkreettisia hankintasopimuksen toteuttamista koskevia lausekkeitä: ympäristöön liittyviä, sosiaalisia ja muuhun yleiseen järjestykseen liittyviä lausekkeitä. Erityisten hankintasopimuksen toteuttamista koskevien lausekkeiden tavoitteena on suojella ympäristöä, terveyttä ja turvallisuutta, edistää heikossa asemassa olevien ryhmien työllisyyttä, poistaa sukupuolten epätasa-arvo työmarkkinoilla ja torjua työttömyyttä.

Esimerkkejä hankintasopimuksen toteuttamista koskevista lausekkeista Baskimaassa:

1. Vaikeasti työllistettävien työttömien ihmisten työvoimaan osallistuminen: Ohjeessa todetaan tästä, että hankinnan toteuttavassa henkilöstössä on oltava tietty osuus heikossa asemassa olevia henkilöitä, esimerkiksi työttömiä ihmisiä, vammaisia ihmisiä, yli 30-vuotiaita naispuolisia pitkäaikaistyöttömiä, lähisuhdeväkivallan uhreja, mielenterveyshäiriöisiä, työttömiä yksinhuoltajia, vähintään kuusi kuukautta työttöminä olleita maahanmuuttajia, pitkäaikaistyöttömiä (yli vuosi) ja työttömiä nuoria.
2. Työn laatu ja perustyöoikeudet: Toimeksisaajan on taattava ILO:n perustyönormien noudattaminen hankintasopimuksen toteuttamisen aikana tuotteita (sopimuksen kohdetta) valmistavien työntekijöiden osalta koko toimitusketjussa.
3. Terveys ja turvallisuus urakka- ja palveluhankintasopimusten toteuttamisessa.

²⁹ Ehdot, joiden nojalla sosiaaliset näkökohdat voidaan ottaa huomioon sopimuksen kohteessa ja/tai teknisissä eritelmissä, selitetään myöhemmin osassa "Kohteen määrittäminen" ja Sopimusten vaatimusten määrittäminen".

³⁰ Ehdot, joiden nojalla hankintaviranomaiset voivat (tai joissakin tapauksissa niillä on velvoite) sulkea tarjoaja pois hankintamenettelystä, on selitetty myöhemmin osassa "Poissulkemisperusteet".

³¹ Ehdot, joiden nojalla sosiaaliset näkökohdat voidaan ottaa huomioon sopimuksen tekemisessä, selitetään myöhemmin osassa "Hankintasopimuksen tekeminen".

Neljännessä lähestymistavassa keskitytään vaiheeseen sopimuksenteon jälkeen. Siinä edellytetään, että toimeksisaajaksi valittu tarjoaja noudattaa tiettyjä ehtoja toteuttaessaan hankinnan sopimuksenteon jälkeen³². Tässä mallissa edellytetään, että kaikki toimeksisaajat sitoutuvat samaan vaatimukseen, vaikka toimeksisaajan valmiuksia täyttää tietyt ehdot ei arvioida.

Nämä neljä peruslähestymistapaa eivät ole välttämättä vaihtoehtoisia, vaan usein ne yhdistetään samassa julkisessa hankintamenettelyssä.

Sosiaalisesti vastuullisia julkisia hankintoja koskevien aloitteiden strateginen kehittäminen ja tärkeysjärjestykseen asettaminen — PÄHKINÄNKUORESSA

Määritetään sosiaalisesti vastuullisille julkisille hankinnoille merkitykselliset kansalliset ja paikalliset ensisijaiset tavoitteet. Tarkistetaan järjestöjen hankintastrategia ja määritetään, miten sosiaalisesti vastuulliset julkiset hankinnat liittyvät kattaviin tavoitteisiin ja lähestymistapoihin. Määritetään, miten sosiaalisesti vastuullisilla julkisilla hankinnoilla voidaan auttaa saavuttamaan nämä tavoitteet ja tarjoamaan järjestön rahoille vastinetta.

Taataan korkean tason poliittinen sitoutuminen sosiaalisesti vastuullisiin julkisiin hankintoihin sekä niitä koskeva johtajuus.

Määritetään ne hankintaviranomaisen hankkimat tuotteet ja palvelut, jotka aiheuttavat suurimman sosiaalisen riskin ja/tai joilla on suurimmat mahdollisuudet edistää sosiaalista tulosta.

Laaditaan hankinnan sosiaalisten kysymysten käsittelyä koskevat tavoitteet ja toimintasuunnitelma.

Tiedotetaan sosiaalisesti vastuullisista julkisista hankinnoista sidosryhmille.

Varmistetaan, että hankintakäytännöt ovat avoimia pienten ja keskisuurten yritysten, yhteisötalouden yritysten ja vapaaehtois- ja yhteisöalan kaltaisille elimille niiden oikeusmuodosta riippumatta.

³² Ehdot, joiden nojalla sosiaaliset näkökohdat voidaan ottaa huomioon sopimuksen toteuttamista koskeissa lausekkeissa, selitetään myöhemmin osassa "Hankintasopimuksen toteuttaminen".

III. Tarpeiden määrittäminen ja hankinnan suunnittelu

1. Todellisten tarpeiden arvioinnin merkitys

Yksi olennaisen tärkeä vaihe, joka hankintaviranomaisen on toteutettava tässä valmisteluvaiheessa jopa ennen sopimuksen kohteen määrittelyä, on todellisten tarpeiden arviointi.

Hankintaviranomainen on esimerkiksi saattanut päättää, että sen on jaettava tietoa yleisölle. Siinä pitäisi mahdollisuuksien mukaan olla mukana sosiaalisesti osallistavampi ratkaisu, kuten tiedon jakaminen sellaisissa esteettömissä muodoissa, joita myös vammaiset yleisön jäsenet voivat käyttää.

Juuri tässä vaiheessa julkinen sektori voi parhaiten määrittää sosiaaliset normit, joiden täyttämistä hankinnalla voidaan edistää. Se edellyttää, että ”asiakaspuolella” olevien, päätöksentekijöistä toimijoihin, on

- etsittävä aktiivisesti tilaisuuksia edistää sosiaalisia normeja;
- taattava, että mahdollisuudet liittyvät sopimuksen kohteeseen ja että ne ovat kustannustehokkaita;
- keskityttävä vaadittuihin tuloksiin;

- lisättävä joustavuutta hankkeen keston aikana muuttuviin vaatimuksiin sopeutumiseksi³³;
- määritettävä kaikkien hankittavien palvelujen, urakoiden tai tavaroiden käyttäjäluokkien tarpeet.

Hankintaviranomaisen on siksi tehokkuuden takia mietittävä tarpeitaan toiminallisuuden kannalta, jotta mitään sosiaalisia vaikutuksia ei suljeta pois.

2. Kohteen määrittely

Kun hankintaviranomainen on arvioinut tarpeensa, se voi määrittää entistä helpommin sopimuksen kohteen. **”Sopimuksen kohteessa” on kyse tuotteesta, palvelusta tai urakasta, jonka hankintaviranomainen haluaa hankkia.** Hankintaviranomaiset voivat sopimuksen kohdetta määrittäessään valita hyvin vapaasti, mitä ne haluavat hankkia, myös sosiaaliset normit täyttäviä tavaroita tai palveluja, edellyttäen, että kyseiset sosiaaliset normit liittyvät todellisiin hankittaviin tavaroihin, palveluihin tai urakoihin (jotka muodostavat sopimuksen kohteen).

Esimerkkejä:

Vammaisia henkilöitä koskevat esteettömyysnormit voivat olla osa koulun rakentamista koskevan urakasopimuksen kohde, koska ne voivat olla osa sen urakan kuvausta, jonka hankintaviranomainen haluaa ostaa ja johon ne liittyvät.

- Koulua rakentavien työntekijöiden työolot eivät toisaalta voi olla osa sopimuksen kohdetta, koska ne eivät liity hankinnan kohteeseen vaan vain tapaan, jolla hankintasopimus toteutetaan. Työoloihin liittyvät vaatimukset voidaan kuitenkin tietyn ehdoin^{*} sisällyttää hankintasopimuksen toteuttamista koskeviin lausekkeisiin.
- Palvelusopimuksissa hankintaviranomainen voi kohteen osalta määritellä, että tarjotuilla palveluilla on vastattava kaikkien käyttäjäluokkien tarpeisiin, myös sosiaalisesti heikossa asemassa olevien tai syrjäytyneiden tarpeisiin.

* Kaikki hankinnan toteuttamista koskevat lausekkeet, mukaan luettuna työoloihin liittyvät lausekkeet, on erityisesti liitettävä sopimuksen suorittamiseen ja ne on avoimuuden takia julkaistava etukäteen hankintailmoituksessa. Lisätietoja osassa ”Säännöt hankintasopimuksen toteuttamista koskevista lausekkeista”.

³³ Edellyttäen, että kyseisiä muutoksia hankintasopimuksen alkuperäisiin ehtoihin suunniteltiin jo alkuperäisessä sopimuksessa tai että ne voidaan perustella jollakin hankintadirektiiveissä luetelluista olosuhteista (erityisesti direktiivin 2004/18/EY 31 ja 61 artikla sopimuksen tekemisestä lisätoimituksista, -palveluista tai -urakoista).

Esimerkiksi esteettömyys ja saavutettavuus liitetään usein hankittavien tavaroiden tai palvelujen ominaisuudeksi. Kyseiset hankinnat olisi tehtävä vääristämättä markkinoita eli rajoittamatta tai estämättä niille pääsyä. Sopimuksen kohteen määrittämistä koskeva prosessi johtaa tavallisesti tuotteen, palvelun tai urakan peruskuvaukseen, mutta se voidaan esittää myös toteuttamiseen perustuvana määritelmänä.

Toisaalta näkökohtia, jotka eivät liity todellisiin tavaroihin, urakoihin tai palveluihin, joita hankintaviranomaiset haluavat ostaa, ei voida sisällyttää sopimuksen kohteeseen.

Periaatteessa hankintaviranomainen **voi määritellä sopimuksen kohteen millä tahansa tavalla, joka täyttää sen tarpeet**. Julkisia hankintoja koskevassa lainsäädännössä ei käsitellä niinkään sitä, mitä hankintaviranomaiset ostavat, vaan pääasiassa sitä, miten ne sen ostavat. Kummallakaan hankintadirektiivillä ei siksi rajoiteta sopimusten kohdetta sellaisenaan.

Hankinnan määrittelyä koskeva vapaus ei kuitenkaan ole rajaton. Joissakin tapauksissa tietyn tuotteen, palvelun tai urakan valinta voisi vääristää yritysten julkisia hankintoja koskevia tasapuolisia toimintaedellytyksiä koko EU:ssa. **Joitakin suojoitoimia tarvitaan.** Nämä suojoitimet ilmenevät ennen kaikkea siinä, että Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen syrjimät-

tömyyttä, palvelujen tarjoamisen vapautta ja tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevia säännöksiä sovelletaan kaikkiin tapauksiin ja siten myös julkisiin hankintasopimuksiin hankintadirektiiveissä asetettujen rajojen puitteissa tai sopimusten tiettyihin näkökulmiin, joita kyseisillä direktiiveillä ei yksiselitteisesti kateta.

Käytännössä se tarkoittaa, että hankintaviranomaisen on kaikissa tapauksissa varmistettava, että sopimus ei vaikuta muiden EU:n toimijoiden tai maista, joilla on vastaavat oikeudet, peräisin olevien toimijoiden pääsyyn sen kansallisille markkinoille³⁴. Hankintadirektiiveillä katettujen sopimusten osalta syrjimättömyyden periaate ylittää kansallisuuden ja edellyttää kaikkien ehdokkaiden/tarjoajien tiukkaa yhdenvertaista kohtelua kaikkien menettelyn näkökulmien osalta.

Toinen suojoitimi, jota käsitellään seuraavassa luvussa, on se, että julkisia hankintoja koskevien sääntöjen mukaan hankinnan määrittelyyn käytettävissä teknisissä eritelmissä ei saa käyttää syrjivää sanamuotoa ja niiden on liityttävä sopimuksen kohteeseen.

Lisäksi sosiaalisia tai muita asioita koskevalla EU:n lainsäädännöllä tai EU:n lainsäädännön kanssa yhteensopivalla kansallisella lainsäädännöllä voitaisiin myös rajoittaa valinnanvapautta sopimuksen kohteesta tai vaikuttaa siihen.

³⁴ Esimerkiksi toimijat maista, joita WTO:n sopimus julkisista hankinnoista velvoittaa.

3. Hankintamahdollisuuksien saatavuuden lisääminen

3.1. Hankintamahdollisuuksien saatavuuden parantaminen

Joiden tarjoajaluokkien voi kuitenkin olla muita vaikeampaa päästä julkisten hankintojen markkinoille (esim. pk-yritykset). Ostajat voivat käsitellä näitä vaikeuksia, mutta ne eivät saa suosia tiettyjä tarjoajaluokkia. EU:n lainsäädännössä sallitaan ostajien positiivinen toiminta mutta ei positiivista syrjintää³⁵.

Tarkoituksena on sen sijaan taata tasapuoliset toimintaedellytykset, jotta hankkijat tarjoaisivat aliedustetuille yrityksille samat mahdollisuudet kilpailla julkisista hankinnoista kuin muille päteville tavarantoimittajille. Tällä tavalla kilpailua voidaan edistää houkuttelemalla useampia yrityksiä tarjousprosessiin. Näissä rajoissa voidaan ryhtyä eri toimenpiteisiin:

- suuria järjestöjä voidaan rohkaista käsittelemään tavarantoimittajien moninaisuutta vapaaehtoisesti tarjoamalla erilaisille yrityksille yhdenvertaisia mahdollisuuksia alihankkijoina ja edistämällä yhdenvertaisuutta ja moninaisuutta³⁶;
- erilaisten tavarantoimittajien osallistumista voidaan edistää julkaisemalla tärkeimmille hankintatoimille ennakoiva suunnitelma, jossa määritetään suuret hankinnat, joista on tehtävä tarjouspyyntö seuraavan 12 kuukauden aikana;
- voidaan järjestää "tapaa ostaja" -tapahtumia kaikille mahdollisille ehdokkaille, jotta niille voidaan tiedottaa hankintaviranomaisen tarpeista ja ensisijaisista poliittisista tavoitteista ja siten parantaa hankintamenettelyn avoimuutta ja saavutettavuutta;
- voidaan kehittää yritystukiohjelmiä pienten ja erilaisten toimittajien valmiuksien parantamiseksi ja ohjauksen tarjoamiseksi julkisista hankintamenettelyistä.

Mikä ei ole sallittua – esimerkkejä

- Lukuun ottamatta suojatyöpaikkoihin ja suojatyöohjelmiin liittyviä erityissäännöksiä³⁷ ostajat eivät saa varata hankintojen toteuttamista tietyille yritysluokille, koska sillä rikottaisiin EU:n lainsäädännön yhdenvertaista kohtelua koskevia vaatimuksia.

Sosiaalipalvelujen alalla on kuitenkin mahdollista poikkeustapauksissa, kun tietyt erityisehdot täytetään, varata tiettyjen hankintojen toteuttaminen voittoa tavoittelemattomille toimijoille³⁸. Se edellyttää, että kansallisessa lainsäädännössä säännellään tätä tiettyä toimintaa ja säädetään rajoitetusta pääsystä tiettyihin palveluihin voittoa tavoittelemattomien toimijoiden hyväksi. Kaikella sellaisella kansallisella lainsäädännöllä kuitenkin rajoitettaisiin Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 49 ja 56 artiklaa sijoittautumisvapaudesta ja palvelujen vapaasta liikkumisesta, ja se olisi perusteltava tapauskohtaisesti. Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella kyseinen rajoitus voisi olla perusteltu erityisesti, jos se on välttämätön ja oikeasuhteinen tiettyjen kansallisessa sosiaaliturvajärjestelmässä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

- Hankintaviranomainen ei voi rajoittaa kilpailua tarjoajiin, joilla on jo toimipaikka tietyllä maantieteellisellä alueella, mutta hankintasopimuksen toteuttamista koskevilla lausekkeilla voidaan vaatia, että sopimuksen saanut tarjoaja avaa sivutoimipaikan tai toimiston kyseisellä alueella, jos se on perusteltua hankinnan onnistuneen toteuttamisen kannalta (esimerkiksi monimutkaisien rakennushankinnan koordinoiti itse paikalla).

³⁵ Jotka eivät ominaisuuksiensa takia saattaisi pystyä saamaan sopimuksia tavanomaisten kilpailuehtojen nojalla (katso luku III, osa 3.2, "Erityissopimukset suojatyökeskuksille".

³⁶ Katso tuomioistuimen 17. kesäkuuta 1997 asiassa C-70/95 (Sodemare) [1997] antama tuomio ECR I-3395. Katso myös vastaus kysymykseen 2.7 komission yksiköiden valmisteluasiakirjassa usein kysytyistä kysymyksistä yleishyödyllisiin sosiaalipalveluihin liittyviä julkisia hankintoja koskevien sääntöjen soveltamisesta, joka on saatavilla englanniksi sivulla http://ec.europa.eu/services_general_interest/docs/sec_2007_1514_en.pdf.

³⁵ Lukuun ottamatta direktiivin 2004/17/EY 28 artiklaa ja direktiivin 2004/18/EY 19 artiklaa, joiden nojalla sopimukset voidaan tietyn ehdon varata suojatyökeskuksille tai tai sallia kyseisten sopimusten toteuttaminen suojatyöohjelmien puitteissa.

³⁶ Koska positiivinen syrjintä ei kuitenkaan ole sallittua, hankintaviranomaiset eivät voi sopimuksentekovaiheessa suosia tarjoajia, jotka käyttävät tiettyä tavarantoimittajien tai alihankkijoiden luokkaa (esim. pk-yritykset). Hankintaviranomaiset eivät myöskään voi edellyttää hankintasopimuksen toteuttamista koskeissa lausekkeissa, että tietty osuus toimeksisaajan tavarantoimittajista tai alihankkijoista on pk-yrityksiä tai muita erityisiä luokkia.

Esimerkkejä:

Yhdistynyt kuningaskunta: Suur-Lontoon yhteinen hallintoelin (the Greater London Authority, GLA) on omaksunut politiikan, jolla se edistää yksityisen sektorin tavarantoimittajiensa entistä suurempaa moninaisuutta. Tarkoituksena on "tasa-puolistaa toimintaedellytykset", jotta "aliedustetuille yrityksille tarjotaan samat mahdollisuudet kilpailla GLA-ryhmän sopimuksista kuin muille päteville tavarantoimittajille". GLA erottaa positiivisen toiminnan (jonka se hyväksyy) positiivisesta syrjinnästä (jonka se torjuu). GLA-ryhmä on käynnistänyt tutkimuksen hankintamenettelyistään poistaakseen sopimuksiaan koskevat esteet kilpailevilta pk-yrityksiltä ja erilaisilta tavarantoimittajilta. Suuria hankintoja koskevia hankintamenettelyjä on kehitetty tavarantoimittajien moninaisuuden käsittelemiseksi tarjoamalla erilaisille tavarantoimittajille yhdenvertaisia mahdollisuuksia alihankkijoina ja edistämällä yhdenvertaisuutta ja moninaisuutta. GLA-ryhmä valvoo säännöllisesti menojaan pk-yritysten ja muiden erilaisten yritysten kanssa määrittääkseen suuntauksia ja edistääkseen lisää toimia, joilla parannetaan sen hankintamenettelyjä.

Hankintamenettelyjen tarkastus hankinnoista mahdollisesti tarjouksen tekevien pk-yritysten määrittämiseksi on alkanut, ja nykyisiä tavarantoimittajia on pyydetty antamaan palautetta GLA:n hankintamenettelyistä, jotta voidaan määritellä toimet, joilla niistä tehdään helpommin saavutettavia.

GLA-ryhmä yhdistää lisäksi Lontoon kehitysviraston (London Development Agency, LDA) kautta hankintamenettelynsä yritystukiohjelmiin, joilla parannetaan pienten ja erilaisten toimittajien valmiuksia tehdä tarjouksia julkisen sektorin hankinnoista. Kyseisellä prosessilla voidaan parantaa yritysten mahdollisuuksia saada GLA-ryhmän sopimuksia ja tarjota GLA-ryhmälle entistä kilpailukykyisempi urakoista tarjouksen tekevien tavarantoimittajien perusjoukko.

Irlanti: InterTrade Ireland -yhtiön Go-Tender-ohjelman tavoitteena oli "luoda pk-yrityksille rajatylittäviä liiketoimintamahdollisuuksia koko saaren kattavilla julkisten hankintojen markkinoilla tarjoamalla huolellisesti kohdennettuja alueellisia seminaareja". Ohjelman tavoitteena oli tiedottaa tavarantoimittajille erityisesti rajatylittävistä sopimuksista ja luoda pk-yrityksille rajatylittäviä liiketoimintamahdollisuuksia koko saaren kattavilla julkisten hankintojen markkinoilla, tarjota pk-yrityksille tietoa julkisen sektorin markkinoista koko saarella, kehittää taitoja, joita tarvitaan julkisen sektorin urakan saamiseen molemmilla alueilla ja antaa kokenutta yksilöllistä tukea urakkatarjousmenettelyssä. Kolmen viime vuoden aikana esittelyjä tehtiin 30 seminaarissa, joihin osallistui yli 400 pk-tavarantoimittajaa. Monet näistä tavarantoimittajista kilpailivat myöhemmin menestyksekkäästi julkisen sektorin hankinnoista Irlannissa, Pohjois-Irlannissa ja koko EU:ssa.

* Kansainvälisen työjärjestön kansainvälinen koulutuskeskus "Study on the incorporation of social considerations in public procurement in the EU", 21. heinäkuuta 2008.

- Hankintojen jakaminen eriin helpottaa selkeästi pk-yritysten pääsyä sekä määrällisesti (koko voi vastata paremmin pk-yritysten tuotantokapasiteettia) että laadullisesti (erien sisältö voi vastata paremmin pk-yritysten erityisosaamista). Se on mahdollista edellyttäen, että sopimusten jakamisen tavoitteena ei ole hankintadirektiivien soveltamisen välttämisen³⁷.

Esimerkki:

Ranska: Yleisenä sääntönä on tehdä sopimukset erillisinä erinä mahdollisimman laajan kilpailun aikaansaamiseksi. Hankintaviranomaiset voivat kuitenkin tehdä kaikenkattavia sopimuksia, jos ne katsovat että eriin jakaminen rajoittaisi kilpailua tai saattaisi tehdä hankinnan toteuttamisesta teknisesti vaikeaa tai kallista tai jos hankintaviranomainen ei pysty koordinoimaan hankinnan toteuttamista.

³⁷ Direktiivin 2004/18/EY 9 artiklan 3 kohta ja direktiivin 2004/17/EY 17 artiklan 2 ja 6 kohta.

3.2. Erityissopimukset suojatyökeskuksille

Hankintadirektiiveissä³⁸ on kuitenkin selkeä säännös, jonka nojalla jäsenvaltiot voivat "varata oikeuden osallistua hankintamenettelyihin suojatyökeskuksille tai rajata niiden toteuttamisen suojatyöohjelmien puitteissa".

Perusteluna on, että "suojatyöpaikoilla ja suojatyöohjelmilla edistetään tältä osin tehokkaasti vammaisten henkilöiden yhteiskuntaan sopeuttamista tai uudelleen sopeuttamista. Tällaiset työpaikat eivät kuitenkaan tavanomaisissa kilpailuolosuhteissa voi saada hankintoja suoritettavikseen³⁹". Tämän vuoksi on aiheellista, että jäsenvaltiot voivat myöntää etuuksia, jotta kyseiset työpaikat voivat osallistua ilman, että niiden on kilpailtava muiden taloudellisten toimijoiden kanssa.

Hankintadirektiivien edellä mainittujen säännösten nojalla kyseinen varaus sallitaan vain tietyin ehdoin:

- jäsenvaltioiden on pitänyt laatia kaikki kyseiset varaukset lainsäädännön nojalla, eikä niiden hyväksyjänä saa olla *väliaikainen* julkinen elin, mikäli kyseisen varauksen sallivaa kansallista lainsäädäntöä ei ole;
- vähintään 50 prosentin kyseisen suojatyökeskuksen tai suojatyöohjelman työntekijöistä on oltava vammaisia henkilöitä;
- kyseiset työntekijät eivät voi vammaisuutensa luonteen ja vakavuuden takia käydä töissä tavanomaisin ehdoin.

Jos jäsenvaltiot käyttävät näitä säännöksiä, se on mainittava hankintailmoituksessa, ja etuuksien laajuus on sisällyttävä ennakoilmoitukseen ja jälki-ilmoitukseen⁴⁰.

Esimerkit:

Saksa: Vammaisten työkeskuksia koskevista sopimuksista 10. toukokuuta 2005 annetussa liittotasavallan asetuksessa edellytetään, että liittotasavallan hankintavirastot varaavat osan talousarviostaan sopimuksille, jotka voidaan tehdä vammaisten työntekijöiden työkeskusten kanssa. Se voi sisältää jopa suuria toimitus- ja palvelusopimuksia. Osallistuminen rajataan vammaisten työntekijöiden työkeskuksiin". Kyseisten työkeskusten on kuitenkin kilpailtava sopimuskentekomenettelyssä ja toimitettava taloudellisesti vakaita tarjouksia. Hankintaviranomaisten on lisäksi täytettävä hankintamääräyksen yleiset avoimuutta koskevat vaatimukset. Monilla kunnilla näyttää olevan vammaisia työntekijöitä suosivaa hankintapolitiikkaa. Nämä työkeskukset ovat usein osittain tai kokonaan sopimukset tekevien kuntien omistuksessa.

Ranska: Ranskan työlain *Code du travail* L323-1 pykälässä edellytetään, että yksityiset ja julkiset työnantajat (joilla on yli 25 työntekijää) antavat vähintään 6 prosenttia työpaikoistaan vammaisille henkilöille. Lain L323-8 pykälän mukaan työnantajat, erityisesti hankintavirastot, voivat täyttää tämän veloitteen osittain tekemällä sopimuksia vammaisten henkilöiden työtä tukevien yritysten kanssa. Julkisten hankintojen puitteissa se tarkoittaa tiettyjen sopimusten varaamista yksiköille, joissa yli 50 prosenttia henkilökunnasta on vammaisia henkilöitä, direktiivin 2004/18/EY 19 artiklan mukaisesti.

* Ehdot, joiden nojalla hankintaviranomaiset voivat varata sopimukset vammaisten keskuksille, on asetettu direktiivin 2004/18/EY 19 artiklalla ja direktiivin 2004/17/EY 28 artiklalla.

³⁸ Direktiivin 2004/17/EY 28 artiklassa ja direktiivin 2004/18/EY 19 artiklassa viitataan "suojatyökeskuksiin" ja "suojatyöohjelmiin", joissa "asianomaisten työntekijöiden enemmistö on vammaisia". Kyseisiä yksiköitä voidaan nimittää eri tavoin eri jäsenvaltioissa. On pantava merkille, että direktiivin 2004/17/EY 28 artikla ja direktiivin 2004/18/EY 19 artikla kattavat **kaikki vastaavat yksiköt (riippumatta siitä, miten niitä nimitetään)** edellyttäen, että a) vähintään 50 prosenttia henkilöstöstä on vammaisia ja että b) ne täyttävät muut edellä mainituilla artikloilla asetetut ehdot.

³⁹ Direktiivin 2004/18/EY johdanto-osan 28 kappale ja direktiivin 2004/17/EY johdanto-osan 39 kappale.

⁴⁰ Direktiivi 2004/18/EY, liite VII ja direktiivi 2004/17/EY, liite XIII: Ennakoilmoituksissa ja jälki-ilmoituksissa on tarvittaessa ilmoitettava, "onko hankintasopimus varattu suojatyökeskuksille tai onko sen toteuttaminen tarkoitettu suorittaa tuettujen työllisyysohjelmien puitteissa".

Tarpeiden määrittäminen ja hankinnan suunnittelu – PÄHKINÄNKUORESSA

Yksittäisissä hankintamenettelyissä:

Määritetään hankintaviranomaisen tarpeet ja ilmaistaan ne asianmukaisesti.

Mietitään, miten ja missä määrin mahdolliset sosiaalipolitiikan tavoitteet tai velvoitteet sopivat tähän hankintaan.

Sovelletaan kannattavuus- ja kustannustehokkuustestejä sekä arvioidaan sosiaaliset tavoitteet täyttävän hankinnan käyttämisen etuja ja kustannuksia.

Määritetään sopimuksen kohde ja se, miten sosiaalisia tavoitteita pitäisi eritellä tai miten niitä voi eritellä osana sopimuksen kohdetta.

Parannetaan pääsyä hankintamahdollisuuksiin tasapuolistamalla toimintaedellytyksiä, jotta aliedustettujen yritysten tavarantoimittajilla on samat mahdollisuudet kilpailla julkisista hankinnoista kuin muilla pätevillä toimittajilla (edellyttäen, että se ei johda "positiiviseen syrjintään").

Mietitään, miten hankintaviranomaisen politiikasta voidaan parhaiten tiedottaa muille tahoille ja varmistaa mahdollisimman suuri avoimuus mahdollisille tavarantoimittajille tai palveluntoimittajille ja kansalaisille, joita hankintaviranomainen palvelee.

IV. Hankintasopimus

A. Hankintasopimuksen vaatimusten määrittely

1. Teknisten eritelmien laatiminen

Kun hankintaviranomainen on määritellyt sopimuksen kohteen, sen on esitettävä se yksityiskohtaisina mitattavissa olevina teknisinä eritelminä, joita voidaan soveltaa suoraan julkisessa hankintamenettelyssä.

Teknisillä eritelmillä on siten kolme tehtävää:

- Niillä kuvataan hankinnan vaatimuksia, jotta yritykset voivat päättää, ovatko ne kiinnostuneita. Siten niillä määritetään kilpailun taso.
- Niillä tarjotaan mitattavissa olevat vaatimukset, joiden perusteella tarjouksia voidaan arvioida.
- Ne muodostavat vähimmäisperusteet vaatimustenmukaisuudelle. Jos ne eivät ole selkeitä ja asianmukaisia, ne johtavat vääjäämättä sopimattomiin tarjouksiin. Tarjoukset, joissa ei noudateta teknisiä eritelmiä, on hylättävä.

EU:n julkisia hankintoja koskevien sääntöjen nojalla hankintaviranomainen voi arvioida tai vertailla tarjoajien ehdotuksia vain teknisten eritelmien vaatimusten perusteella. Vastaavasti hankintaviranomainen voi arvioida tarjoajien valmiuksia toimittaa vain se, mikä on mainittu eritelmissä. Eritelmät annetaan varhaisessa vaiheessa tarjousprosessia, ja siksi viranomaisten on ilmaistava vaatimuksensa heti oikein.

Teknisten eritelmien on **liityttävä sopimuksen kohteeseen**. Vaatimukset, jotka eivät liity itse tuotteeseen tai palveluun, esimerkiksi vaatimukset siitä, miten yritystä hoidetaan, eivät ole hankintadirektiiveissä tarkoitettuja teknisiä eritelmiä. Siten esimerkiksi henkilöstön rekrytointia tietyistä ryhmistä (vammaiset, naiset jne.) ei voida katsoa teknisiksi eritelmiä. Myöskään yrityksen ”sosiaalisiin valmiuksiin” liittyvän merkinnän ei voida katsoa olevan hankintadirektiiveissä tarkoitettu ”tekninen eritelmä”.

Hankintadirektiiveissä säädetään lisäksi, että teknisillä eritelmillä ei saa **vähentää kilpailua**⁴¹, niiden on oltava **avoimia**⁴² ja niillä **ei saa syrjiä** hankintaviranomaisen jäsenvaltion ulkopuolelta peräisin olevia mahdollisia toimeksisajia⁴³.

Mikä on sallittua – joitakin esimerkkejä

- Urakkasopimusten osalta voidaan vaatia toimenpiteitä, joilla vältetään työtapaturmia, ja edellyttää vaarallisten tuotteiden varastointia koskevia erityisoloja työntekijöiden terveyden ja turvallisuuden suojaamiseksi.
- Tuotteiden tiettyjen ergonomisten ominaisuuksien noudattamista voidaan edellyttää esteettömyyden takaamiseksi kaikkien käyttäjäluokkien, myös vammaisten, osalta*.

Mikä ei ole sallittua – joitakin esimerkkejä

- Sen edellyttäminen, että verkko- ja puhelintukea (jota voitaisiin perustellusti tarjota mistä tahansa paikasta) tarjoavan ulkoistetun yhteyspisteen on sijaittava tietyssä kaupungissa.
- Eritelmien laatiminen asuntojen isännöintiä koskevaa sopimusta varten, mutta tarjoajien valitseminen myöhemmin sen perusteella, että ne voisivat myös ostaa taloja tulevaisuudessa, jos viranomainen päättäisi yksityistää asunnot.

* Katso direktiivin 2004/18/EY 23 artikla ja direktiivin 2004/17/EY 34 artikla.

⁴¹ Direktiivin 2004/18/EY 23 artiklan 2 kohta.

⁴² Direktiivin 2004/18/EY 23 artiklan 1 kohta.

⁴³ Direktiivin 2004/18/EY 23 artiklan 3 kohta.

2. Toteuttamiseen perustuvien tai toiminnallisten eritelmien käyttäminen

Hankintadirektiiveillä sallitaan nimenomaan se, että hankintaviranomaiset voivat valita teknisiin normeihin tai toteuttamiseen/toimintaan perustuvien vaatimusten välillä⁴⁴. Toteuttamiseen perustuvalla tai toiminnallisella lähestymistavalla annetaan tavallisesti enemmän tilaa markkinoiden luovuudelle, ja joissakin tapauksissa se haastaa markkinat kehittämään innovatiivisia teknisiä ratkaisuja. Jos hankintaviranomainen valitsee tämän lähestymistavan, sen ei tarvitse esittää teknisiä eritelmiä kovin yksityiskohtaisesti:

Koska tekniset eritelmät on mahdollista määritellä toteuttamiseen tai toimintaan perustuvien vaatimusten nojalla, hankintaviranomaiset voivat etsiä paremmin tarpeisiinsa sopivia innovatiivisia ratkaisuja. Tuotteen esteettömyysvaatimukset voidaan esimerkiksi määritellä joko laatimalla erittäin yksityiskohtaiset tekniset normit tai laatimalla toiminnan esteettömyyttä koskeviin vaatimuksiin perustuvat normit. Toinen vaihtoehto voi kannustaa taloudellisia toimijoita ehdottamaan tarjouksissaan innovatiivisia ratkaisuja.

Koska markkinoilla saatavilla olevat toteuttamiseen perustuvat eritelmät voivat olla hyvin erilaisia, hankintaviranomaisen olisi varmistettava, että sen eritelmät ovat riittävän selkeitä, jotta asianmukaisen ja perustellun arvioinnin tekeminen on mahdollista.

Suuremmissa tai monimutkaisissa hankkeissa voi olla enemmän mahdollisuuksia ottaa sosiaaliset näkökohdat huomioon, mutta hankkeen koosta huolimatta eritelmien on

- oltava tarkkoja vaadittujen tulosten ja tuotosten osalta, ja niillä on kannustettava tarjoajia käyttämään taitojaan ja kokemustaan ratkaisujen laatimisessa;

- oltava riittävän laajoja, jotta tarjoajat voivat saada lisäarvoa, mutta ei niin laajoja, että ne tuntevat olevansa alttiita riskeille, joita on vaikea määritellä, ja minkä takia ne nostavat hintojaan;
- liityttävä sopimuksen kohteeseen, ja niissä on otettava huomioon asianmukaiset poliittiset tavoitteet, mukaan luettuna monialaiset toimet ja oikeudelliset velvoitteet sekä markkinatutkimukset siitä, mitä ala voi tarjota.

3. Vaihtoehtojen käyttö

Vuoropuhelu mahdollisten tarjoajien kanssa ennen eritelmien viimeistelyä voi auttaa määrittämään mahdollisuuksia yhdenvertaisten mahdollisuuksien ja kestäväyyden edistämiseen. Näiden keskustelujen avulla voidaan laatia mahdollisimman laajat ja kaupallisesti toteuttamiskelpoiset vaatimukset tekemällä järkeviä järjestelyjä riskin jakamiseksi ja hallitsemiseksi. Nykyisten palvelujen vertaaminen siihen, mitä muualla on tarjolla, voisi myös auttaa. Näitä tekniikoita käytettäessä olisi huolehdittava, ettei yhdellekään tietylle toimittajalle anneta etusijaa.

Jopa tällaisen markkinatutkimuksen jälkeen on mahdollista, että hankintaviranomainen ei vieläkään saata olla varma, miten sosiaaliset normit sisällytetään parhaiten konkreettisiin teknisiin eritelmiin. Jos näin käy, voisi olla hyödyllistä pyytää mahdollisia tarjoajia toimittamaan sosiaalisesti vastuullisest vaihtoehdot. Se tarkoittaa, että hankintaviranomaisen olisi laadittava tuotteelle, jonka se haluaa hankkia, tekniset vähimmäiseritelmät, joita sovelletaan sekä neutraaliin tarjoukseen että sen sosiaalisesti vastuulliseen vaihtoehtoon. Jälkimmäisen osalta hankintaviranomainen lisää sosiaalisen ulottuvuuden teknisiin eritelmiin⁴⁵.

Kun tarjoukset saadaan, hankintaviranomainen voi sitten vertailla niitä kaikkia (sekä neutraaleja että sosiaalisesti vastuullisia tarjouksia) samojen sopimuskentekope-

⁴⁴ Direktiivin 2004/18/EY 23 artiklan 3 kohta.

⁴⁵ Tämä sosiaalinen ulottuvuus on tietenkin liitettävä sopimuksen kohteeseen (eli todellisiin tavaroihin, palveluihin tai urakoihin, jotka hankintaviranomainen haluaa ostaa), ja siinä on noudatettava kaikkia EU:n sääntöjä ja periaatteita, joita sovelletaan julkisten hankintojen teknisiin eritelmiin.

rusteiden perusteella. Hankintaviranomainen voi siten käyttää vaihtoehtoja sosiaalisten normien tukemiseen sallimalla vertailun tavanomaisten ratkaisujen ja sosiaalisten vaihtoehtojen välillä (samojen tavanomaisten teknisten vaatimusten perusteella). Yritykset voivat vapaasti tehdä tarjouksia joko tavanomaisen ratkaisun tai vaihtoehdon perusteella, ellei hankintaviranomainen ole toisin ilmoittanut.

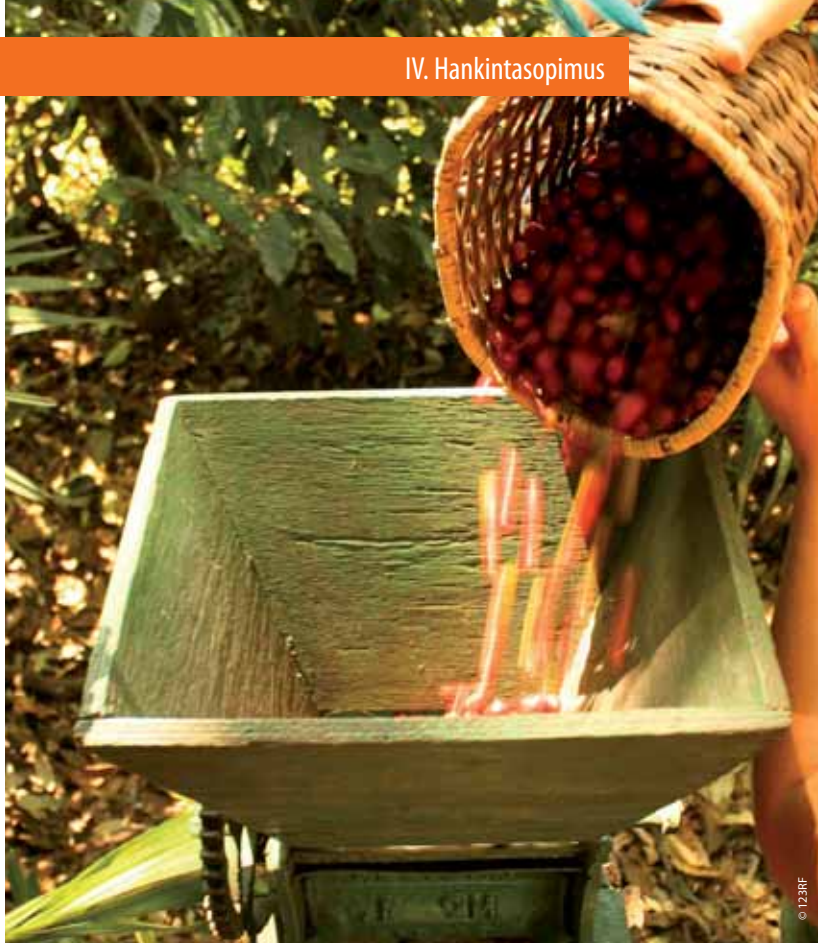
Ennen kuin hankintaviranomainen voi hyväksyä vaihtoehdot julkisessa hankintamenettelyssä⁴⁶, sen on etukäteen ilmoitettava tarjousasiakirjoissa

- että vaihtoehdot hyväksytään;
- sosiaaliset vähimmäiseritelmät, jotka vaihtoehtojen on täytettävä (esim. parempi sosiaalinen tulos);
- erityisvaatimukset vaihtoehtojen esittämiselle tarjouksissa (esim. vaatimus erillisestä asiakirjasta, jossa esitetään vaihtoehto, tai ilmoitetaan, että vaihtoehto voidaan toimittaa vain yhdessä neutraalin tarjouksen kanssa).

Hankkijat, jotka sallivat vaihtoehdot, voivat verrata neutraaleja tarjouksia sosiaalisesti vastuullisiin vaihtoehtoihin – samojen sopimuksentekoperusteiden perusteella – ja arvioida tarjoajien ehdotuksia lisäeduista sosiaalisten normien täyttämiseksi ja päättää, ovat ne kannattavia.

Esimerkki:

Yksi esimerkki on julkishallinnon ravitsemuspalvelujen hankinta, jossa hankintaviranomainen voisi kehottaa toimittajia esittämään neutraalin (tavanomaisen) tarjouksen lisäksi vaihtoehdon, joka sisältää sosiaalisen ulottuvuuden (vähäkalorisen ja suolattoman kosher-ruoan valmistaminen kaikkien käyttäjäluokkien lääketieteellisten tai uskonnollisten tarpeiden täyttämiseksi).

4. Sosiaalisen vastuun merkinnät ja seuraukset eettiselle kaupalle

Hankintaviranomainen saattaa haluta hankkia tavaroita, joilla edistetään kestävästä kehitystä (jäljempänä "eettisen kaupan tavarat"). Siinä tapauksessa se voi ottaa asianmukaiset näkökohdat huomioon tarjouseritelmissä, mutta se ei voi edellyttää, että tuotteilla on erityinen eettisen kaupan merkki/sertifikaatti⁴⁷, koska sillä rajoitettaisiin sellaisten tuotteiden pääsyä hankintaan, joita ei ole sertifioitu mutta jotka täyttävät vastaavat kestävästä kaupan normit. Tämä on yleisperiaate, jota sovelletaan eettisen kaupan merkien lisäksi kaikkiin merkkeihin, jotka edellyttävät taloudellisten toimijoiden tai niiden tuotteiden ennakkosertifiointia. Myöskään hankintaviranomainen, joka haluaa ostaa luonnonmukaisia tuotteita, ei voi edellyttää erityistä ympäristömerkkiä, mutta se voi tarjousasiakirjoissa pyytää noudattamaan luonnonmukaisen maatalouden tiettyjä perusteita.

⁴⁶ Katso direktiivin 2004/18/EY 24 artikla ja direktiivin 2004/17/EY 36 artikla.

⁴⁷ Tässä oppaassa "eettisen kaupan merkillä/sertifikaatilla" tarkoitetaan kaikkia valtiosta riippumattomia kestävästä kaupan varmistavia järjestelmiä (esimerkiksi reilu kauppa, Fairtrade, Max Havelaar, Utz, Fainforest Alliance). Lisätietoja reilun kaupan järjestelmästä ja muista kestävästä kaupan varmistavista järjestelmistä komission 5. toukokuuta 2009 annetussa tiedonannossa KOM(2009) 215 lopullinen *Reilu kauppa* ja valtiosta riippumattomat kestävästä kaupan varmistavat järjestelmät", joka on saatavilla sivulla: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/may/tradoc_143089.pdf.

- (a) Kestävyyshaatimukset voidaan sisällyttää julkisen tarjouksen teknisiin eritelmiin edellyttäen, että kyseiset perusteet liittyvät kyseessä olevan sopimuksen kohteeseen⁴⁸ ja että niissä taataan muiden asiaankuuluvien EU:n julkisia hankintoja koskevien sääntöjen⁴⁹ ja yhdenvertaista kohtelua ja avoimuutta koskevien periaatteiden noudattaminen.

Hankintaviranomainen, joka haluaa ostaa eettisen kaupan tavaroita, voi tehdä niin määrittämällä asiaankuuluvat kestävyysperusteet tavaroita koskevissa teknisissä eritelmissään. Kun hankintaviranomainen on päättänyt hankintasopimuksen kohteen (yleisesti minkälaisia tavaroita ostetaan), se voi vapaasti määritellä kyseisten tavaroiden tekniset eritelmit⁵⁰. Vaatimusten on kuitenkin liityttävä tuotteiden ominaisuuksiin tai tehokkuuteen (esim. kierätetty materiaali) tai tuotteiden tuotantoprosessiin (esim. luonnonmukaisesti kasvatettu).

Hankittavien tavaroiden tuotantoprosessissa mukana olevien työntekijöiden työoloihin liittyviä vaatimuksia ei voida ottaa huomioon teknisissä eritelmissä, koska ne eivät ole hankintadirektiiveissä tarkoitettuja teknisiä eritelmiä. Ne voidaan tietyin

ehdoin kuitenkin sisällyttää hankintasopimuksen toteuttamista koskeviin lausekkeisiin⁵¹.

Hankintaviranomaisten, jotka aikovat hankkia eettisen kaupan tavaroita, ei pitäisi yksinkertaisesti "leikata ja liimata" kaikkia eettisen kaupan merkkiä/sertifikaattia koskevia teknisiä eritelmiä⁵² oman hankintansa teknisiin eritelmiin eikä ainakaan nimetä tiettyä eettisen kaupan merkkiä tai sertifikaattia. Niiden pitäisi sen sijaan tarkastella jokaista eettisen kaupan merkin tai sertifikaatin taustalla olevaa alakohtaista perustetta ja käyttää vain niitä, jotka liittyvät niiden hankinnan kohteeseen. Hankintaviranomaiset voivat määrätä, minkä eettisen kaupan merkkien/sertifikaattien katsotaan täyttävän nämä perusteet, mutta niiden on sallittava aina myös muut todisteet. Tarjoajien pitäisi voida valita, todistavatko ne määritettyjen vaatimusten noudattamisen käyttämällä asianmukaisia eettisen kaupan merkkejä/sertifikaatteja vai muilla keinoilla.

- (b) Kestävyyshaatimukset (mukaan luettuna sosiaaliset perusteet) voidaan myös sisällyttää **hankintasopimuksen toteuttamisen ehtoihin** edellyttäen, että ne liittyvät kyseessä olevan hankintasopimuksen

Esimerkkejä:

Jos hankintaviranomainen haluaa ostaa eettisen kaupan kahvia tai hedelmiä, se voi esimerkiksi liittää hankintasopimuksen toteuttamista koskeviin ehtoihin lausekkeen, jossa edellytetään, että toimittaja maksaa tuottajille hinnan, joka kattaa niiden kestävä tuotannon kustannukset, kuten kunnolliset palkat ja työolot kyseessä oleville työntekijöille, ympäristön kannalta suotuisat tuotantomenetelmät ja tuotantoprosessin ja työolojen parannukset.

Saksa: Düsseldorfin kaupunki

Nordrhein-Westfalenissa sijaitsevan Düsseldorfin kaupungin julkisia hankintoja koskevan määräyksen (*Vergabeordnung für die Stadtverwaltung Düsseldorf*) hankintasopimuksen toteuttamista koskevassa 7.3 pykälässä todetaan, että "lapsityövoimaa käyttämällä valmistettuja tuotteita ei hankita. Riippumaton sertifikaatti (esimerkiksi Transfair-merkki tai Rugmark-merkki) voi olla siitä todisteena. Jos kyseessä olevassa tuotteessa ei ole kyseistä sertifikaattia, voidaan hyväksyä ilmoitus urakan suorittamista koskevien täydentävien sopimussäännösten hyväksymisestä ja tavaroiden ja palvelujen hankintaa koskevien täydentävien sopimussäännösten hyväksymisestä."

⁴⁸ Direktiivin 2004/18/EY 53 artiklan ja direktiivin 2004/17/EY 55 artiklan mukaisesti.

⁴⁹ Lisätietoja osassa "Sopimuksen vaatimusten määrittäminen".

⁵⁰ Edellyttäen, että on ymmärretty, että tekniset eritelmit on määriteltävä syrjimättömästi.

⁵¹ Katso jäljempänä b kohta kestävyden varmistavien tavaroiden hankintasopimusten toteuttamista koskevista lausekkeista ja yleinen osa "Säännöt sopimuksen toteuttamista koskevista lausekkeista".

⁵² Koska näiden eettisten merkkien/sertifikaattien tiettyjä eritelmiä ei voida liittää sopimuksen kohteeseen. Niiden sisällyttäminen tarjouseritelmiin olisi siksi vastoin hankintadirektiivien periaatteita.

toteuttamiseen⁵³ (esim. hankinnan toteuttamisessa mukana olevien työntekijöiden vähimmäispalkka ja ihmisarvoiset työolot) ja että niissä noudatetaan *soveltuvin osin* muita edellä a kohdassa mainittuja vaatimuksia ja yleisimmin tämän oppaan osassa ”Säännöt hankintasopimuksen toteuttamista koskevia lausekkeita varten” esitettyjä ehtoja.

5. Sosiaalisten näkökohtien huomioon ottaminen tuotanto- ja käsittelymenetelmissä

Se, mistä tuote on tehty ja miten se on tehty, voi vaikuttaa huomattavasti sen sosiaaliseen vaikutukseen. Hankintadirektiivien nojalla tuotantomenetelmät voidaan nimenomaan ottaa huomioon teknisten eritelmien määrittelyssä⁵⁴.

Esimerkki:

Rakennusurakkasopimusten teknisiin eritelmiin voidaan sisällyttää teknisiä vaatimuksia, joilla pyritään välttämään onnettomuuksia rakennustyömaalla. Kyseiset toimenpiteet (joita voivat olla esimerkiksi neuvonta, vaarallisten tuotteiden varastointiehdot tai laitteiden kuljetusreitit) ovat osa tarjouksen kohteena olevaa hanketta.

Sairaalan ruokapalvelujen hankintaa koskevassa sopimuksessa hankintaviranomainen voi potilaiden hyvin-

voinnin parantamiseksi edellyttää teknisissä eritelmissä, että ruoka on valmistettava sellaisten tiettyjen menetelmien mukaisesti, jotka täyttävät tiettyjen potilasluokkien ruokavaliota koskevat ja lääketieteelliset vaatimukset.

Koska kaikkien teknisten eritelmien on liityttävä sopimuksen kohteeseen, hankintaviranomainen voi kuitenkin sisällyttää niihin vain sellaisia sosiaalisia vaatimuksia, jotka myös liittyvät sopimuksen kohteeseen.

6. Vammaisuus ja tekniset eritelmat

Hankintadirektiiveissä⁵⁵ säädetään, että hankintasopimusasiakirjoissa esitetyissä teknisissä eritelmissä on käsiteltävä sopimuksen kohteena olevien urakoiden, tavaroiden tai palvelujen esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Direktiivin 2004/18/EY 23 artiklan 1 kohdassa todetaan, että ”tekniset eritelmat olisi aina kuin se on mahdollista määriteltävä niin, että voidaan ottaa huomioon vammaisia henkilöitä koskevat saavutettavuusnäkökohdat tai suunnittelua koskevat vaatimukset kaikkia käyttäjiä ajatellen”. Kuten aiemmin on selitetty, ”kaikkien saavutettavuutta” koskevassa asiaankuuluvassa lainsäädännössä eriteltyjen velvoittavien kansallisten vaatimusten pitää näkyä sopimuksen kohteessa. Hankinnan johtajille on tiedotettava näistä saavutettavuutta ja kaikille sopivaa suunnittelua koskevista erityisistä kansallisista sääntelyvaatimuksista, ja ne on sisällytettävä täysimääräisesti tarjousasiakirjoihin, pääasiassa teknisten eritelmien muodossa.

Esimerkki:

Italia: Kaikkien julkisten verkkosivustojen esteettömyydestä tehdään pakollista Stancan lain nojalla. Lailla säädetään verkkosivustojen julkisissa hankinnoissa käytettävistä vaatimuksista. ”Lain 4/2004 teknisiä sääntöjä koskeva asetus” on koottu pääasiassa liitteistä, jotka sisältävät verkon teknistä esteettömyyttä koskevat vaatimukset, verkkosivustojen arviointimenetelmät ja vaatimukset esteettömille laitteille ja ohjelmistoille. Näiden ryhmien ensisijaiset innoituksen lähteet olivat W3C:n verkon esteettömyysaloite ja myönteiset kokemukset Yhdysvaltain kuntoutuslain 508 pykälästä. Italian kansallinen julkishallinnon tietotekniikan keskus CNIPA vastaa merkittävien tieto- ja viestintätekniikkaa koskevien julkisten hankintatarjousten arvioimisesta taatakseen, että myös ne sisältävät lainsäädännössä sovitut esteettömyysvaatimukset. Lailla 4/2004 vastuu lain täytäntöönpanon valvonnasta osoitetaan ministerineuvoston puheenjohtajalle (innovaatio- ja tekniikkaosasto) ja CNIPA:lle. Vuoden 2006 aikana arvioitiin, miten 15 merkittävässä hankintahankkeessa (arvo 71 miljoonaa) noudatetaan esteettömyyslakeja ja miten noudattamista voidaan parantaa. Useimmissa näistä kymmenen eri keskushallinnon toteuttamasta hankkeesta keskityttiin verkkosivustoihin ja laitehankintoihin.

⁵³ Hankintasopimuksen toteuttamista koskeviin lausekkeisiin sisältyvien ehtojen ei välttämättä tarvitse liittyä sopimuksen kohteeseen vaan vain sopimuksen toteuttamiseen.

⁵⁴ Direktiivin 2004/18/EY liite VI ja direktiivin 2004/17/EY liite XXI.

⁵⁵ Direktiivin 2004/18/EY 23 artiklan 1 kohta ja direktiivin 2004/17/EY 34 artiklan 1 kohta.

Kaikkien hankintaviranomaisten on hankalaa olla asiantuntijoita kaikilla sosiaalisilla aloilla. Hankintaviranomaisten on tärkeää muistaa, että joidenkin EU:n ulkopuolisten maiden käytännöllä voitaisiin helpottaa niiden työtä esteettömyysnormien kehittämisessä. Yhdysvalloissa kuntoutuslain 508 pykälällä edellytetään, että hankintaviranomaiset käyttävät esteettömyysnormeja julkisissa hankinnoissaan, ja sillä on ollut vaikutuksia myös monissa EU:n jäsenvaltioissa, ja se on vaikuttanut alan

käytäntöihin. EU:ssa Euroopan komissio on antanut kaksi toimeksiantoa tuotteiden ja palvelujen julkisia hankintoja koskevien EU:n esteettömyysvaatimusten tukemiseksi tieto- ja viestintätekniikan⁵⁶ ja rakennetun ympäristön⁵⁷ aloilla. Toimeksiannon 376 ensimmäisen vaiheen tulokset ovat saatavilla, ja niissä esitetään tiettyjä esteettömyysnormeja sekä erilaisia menetelmiä niiden normien noudattamisen arvioimiseksi tieto- ja viestintätekniikkaa ostettaessa⁵⁸.

Hankintasopimuksen vaatimusten määrittäminen teknisissä eritelmissä – PÄHKINÄNKUORESSA

Laaditaan selkeät ja tarkat tekniset eritelvät. Varmistetaan, että eritelvät liittyvät sopimuksen kohteeseen, että kaikki asianmukaiset sosiaaliset vaatimukset ovat niissä mukana ja että ne ovat avoimia ja syrjimättömiä.

Kehitetään muiden hankintaviranomaisten ”parhaita käytäntöjä” edelleen. Käytetään verkostoitumista tapana saada ja jakaa tietoa.

Käytetään toteuttamiseen perustuvia tai toiminnallisia eritelmiä innovatiivisten sosiaalisesti vastuullisten tarjousten edistämiseksi. Harkitaan sosiaalisten näkökohtien ottamista huomioon tuotanto- ja jalostusmenetelmissä.

Mikäli sosiaalisesti vastuullisten tuotteiden tai palvelujen todellisesta olemassaolosta, hinnasta tai laadusta on epävarmuutta, on mahdollista pyytää sosiaalisesti vastuullisia vaihtoehtoja.

Tarvittaessa harkitaan hankinnan varaamista suojauskeskuksille tai säädetään, että hankinta toteutetaan suojausohjelmien puitteissa.

Varmistetaan, että kaikki tarkoitetut tulokset on otettu mukaan – niitä ei voida lisätä myöhemmin prosessissa.

⁵⁶ Euroopan komissio, standardointitoimeksianto CENille, CENELECille ja ETSille tieto- ja viestintätekniikan alan julkisia hankintoja koskevien EU:n esteettömyysvaatimusten tueksi, M/376 EN, 7. joulukuuta 2005.

⁵⁷ Euroopan komissio, standardointitoimeksianto CENille, CENELECille ja ETSille rakennetun ympäristön julkisia hankintoja koskevien EU:n esteettömyysvaatimusten tueksi M/420 EN, 21. joulukuuta 2007.

⁵⁸ Tieto- ja viestintätekniikan alan tuotteiden ja palvelujen julkisia hankintoja koskevat EU:n esteettömyysvaatimukset (Euroopan komission toimeksianto M 376, vaihe 1); CEN/BT WG 185 ja CLC/BT WG 101-5, kertomus vaatimustenmukaisuudenarviointijärjestelmistä ja esteettömyysvaatimuksia koskevista järjestelmistä.

B. Tavarantoimittajien, palveluntarjoajien ja toimeksiaajien valitseminen

Valintaperusteissa keskitytään yritysten valmiuksiin toteuttaa hankinta, josta ne esittävät tarjouksen. Hankintadirektiiveissä on kahdenlaisia valintasääntöjä: pois-sulkemisperusteet ja teknisiä ja taloudellisia valmiuksia koskevat säännöt.

1. Poissulkemisperusteet

Hankintadirektiiveissä on kattava luettelo tapauksista, joissa ehdokkaan tai tarjoajan henkilökohtainen tilanne voi johtaa sulkemiseen hankintamenettelyn ulkopuolelle⁵⁹. Jotkin näistä puutteista voivat olla sosiaalialaan liittyviä. Ehdokkaat tai tarjoajat voidaan sulkea ulkopuolelle esimerkiksi

- sosiaalimaksujen maksamisen laiminlyönnin takia⁶⁰; tai
- jos taloudellinen toimija "on saanut ammatinsa harjoittamiseen liittyvästä lainvastaisesta teosta tuomion (joka on tullut maan lainsäädännön mukaisesti *lainvoimaiseksi*)"⁶¹ tai "on ammattitoiminnassaan syyllistynyt vakavaan virheeseen (jonka hankintaviranomaiset voivat näyttää toteen)"⁶², kansallisessa lainsäädännössä määritettävän käsitteen "ammattitoiminnan vakava virhe" perusteella⁶³.

⁵⁹ Direktiivin 2004/18/EY 45 artikla ja direktiivin 2004/17/EY 53 artiklan 3 kohta ja 54 artiklan 4 kohta. Joissakin erityisen vakavissa rikostapauksissa tarjoajien poissulkeminen saattaa olla jopa pakollista.

⁶⁰ Direktiivin 2004/18/EY 45 artiklan 2 kohdan e alakohta.

⁶¹ Direktiivin 2004/18/EY 45 artiklan 2 kohta c alakohta.

⁶² Direktiivin 2004/18/EY 45 artiklan 2 kohdan d alakohta.

⁶³ "Ammattitoiminnan vakavaa virhettä" ei ole vielä määritelty EU:n lainsäädännössä tai EU:n oikeuskäytännössä. Jäsenvaltioiden on siksi määriteltävä tämä käsite kansallisessa lainsäädännössään ja määriteltävä, onko tiettyjen sosiaalisten velvoitteiden noudattamatta jättäminen ammattitoiminnan vakava virhe.

Mikä on sallittua – esimerkkejä

- Sellaisen tarjoajan sulkeminen ulkopuolelle, joka on saanut *lainvoimaisen* tuomion, koska ei ole noudattanut kansallista lainsäädäntöä, jolla kielletään laiton työ, kansallisia sääntöjä työterveydestä ja -turvallisuudesta tai kansallisia sääntöjä, joilla kielletään eri syihin (ikään, sukupuoleen, vammaisuuteen, ikään, sukupuoliseen suuntautumiseen, uskonnolliseen vakaumukseen jne.) perustuva syrjintä.
- Sellaisen tarjoajan sulkeminen ulkopuolelle, joka ei ole ottanut käyttöön yhdenvertaisia mahdollisuuksia koskevaa politiikkaa, kuten edellytetään sen jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä, johon hankintaviranomainen on sijoittautunut, edellyttäen, että lainsäädännön noudattamatta jättäminen luokitellaan "ammattitoiminnan vakavaksi virheeksi" kyseessä olevassa jäsenvaltiossa.

Mikä ei ole sallittua – esimerkki

- Mahdollisen tarjoajan sulkeminen ulkopuolelle tarjoajan sellaisten poliittisten tai henkilökohtaisten vakuumusten takia, jotka eivät liity ammattitoimintaan.

2. Tekniset valmiudet⁶⁴

Hankintaviranomainen voi valintamenettelyssä arvioida ehdokkaiden valmiuksia täyttää sopimuksessa eriteltyt vaatimukset. Hankintadirektiiveissä on kattava luettelo teknisiä valmiuksia koskevista valintaperusteista, joita voidaan soveltaa ehdokkaiden valinnan perustelemiseksi. Valintaperusteet, jotka eroavat hankintadirektiiveissä esitetyistä, eivät siten ole direktiivien mukaisia.

Esimerkki:

Asiassa Beentjes* tuomioistuin totesi, että pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen kehottava ehto ei liittynyt tarjoajien sopivuuden tarkastamiseen niiden taloudellisia ja rahoitusta koskevien voimavarojen ja niiden teknisten tietojen ja valmiuksien osalta (tuomion 28 lauseke)**.

* Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen 20. syyskuuta 1988 antama tuomio asiassa 31/87.

** Pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen kehottava ehto voitaisiin kuitenkin lisätä sopimuksen toteuttamista koskeviin lausekkeisiin edellyttäen, että se on toteuttamisvaiheessa sovellettavien EU:n sääntöjen mukainen (lisätietoja osassa "Hankintasopimuksen toteuttaminen").

⁶⁴ Tässä oppaassa ei tutkita taloudellisiin ja rahoitusta koskeviin voimavaroihin liittyviä valintaperusteita, koska tarjoajien taloudellisten ja rahoitusta koskevien voimavarojen arvioimiseen tarvittavien viitteiden luonteen takia niihin ei voida sisällyttää sosiaalisia näkökohtia.

Valintaperusteiden on myös oltava syrjimättömiä, oikeasuhteisia ja niiden on oltava yhteydessä sopimuksen kohteeseen.

Kyseisen yhteyden takia sosiaaliset näkökohdat voidaan sisällyttää teknisiin valintaperusteisiin **vain, jos** sopimuksen toteuttaminen edellyttää erityistä "tietotaitoa" sosiaalialalla. Sopimuksen kohteesta riippuen hankintaviranomainen voi tutkia eri näkökohtia ehdokkaiden teknisissä valmiuksissa:

- Työllistääkö tarjouksen tehnyt yritys henkilöstöä tai onko sen saatavilla henkilöstöä, jolla on hankinnan sosiaalisten kysymysten käsittelemiseksi vaaditut tiedot ja kokemus (sillä on esimerkiksi oltava koulutettua henkilöstöä ja erityistä hallinnointikokemusta päiväkotia koskevassa hankinnassa tai julkisen rakennuksen rakentamista varten esteettömyysasioissa päteviä arkkitehtejä tai insinöörejä?)
- Omistaako tarjouksen tehnyt yritys tai onko sillä käytössään sosiaalisessa suojelussa tarvittavia teknisiä laitteita (sillä on esimerkiksi oltava iäkkäille henkilöille sopivat laitteet vanhustentalon johtamista koskevassa hankinnassa)?
- Onko tarjouksen tehneellä yrityksellä saatavilla asiaankuuluvat tekniset välineet sosiaalisten näkökohtien kattamiseksi (esimerkiksi tietokonelaitteiden hankintaa koskevassa sopimuksessa, mukaan luetuna vammaisia henkilöitä koskevat esteettömyysvaatimukset)?

Todisteet taloudellisten toimijoiden teknisistä valmiuksista voidaan antaa yhdellä tai useammalla direktiiveissä eritellyllä kattavalla keinolla⁶⁵, esimerkiksi:

- aiemmin toteutettuja hankintoja koskevilla todisteilla, joista näkyvät mukana olleet tekniset asiantuntijat tai tekniset laitokset;
- kuvauksella käytetyistä teknisistä laitteista ja muista toimeksisaajan toteuttamista asiaankuuluvista toimenpiteistä:
- toimeksisaajan henkilöstön koulutus- ja työtodistuksilla (ne ovat erityisen tärkeitä sopimuksissa, joiden sosiaaliset tavoitteet voidaan saavuttaa vain henkilöstön asianmukaisen koulutuksen ansiosta);
- yksityiskohtaisilla tiedoilla palveluntarjoajan työvoimasta ja johtohenkilöstön määrästä;
- yksityiskohtaisilla tiedoilla siitä sopimuksen osasta, joka voidaan suorittaa alihankintana.

On saatava aikaan tasapaino sen välille, että hankintaviranomaisen on saatava riittävät todisteet siitä, että toimeksisaajalla on valmiudet toteuttaa hankinta, ja sen välille, että vältetään asettamasta liiallisia rasitteita toimeksisaajille.

Tavarantoimittajien, toimeksisaajien ja palveluntarjoajien valinta — PÄHKINÄNKUORESSA

Käsitellään mahdollisten toimeksisaajien valmiuksia toteuttaa kyseessä oleva erityinen hankinta. Laaditaan valintaperusteet hankintadirektiiveissä esitetyn kattavan luettelon perusteella.

Edellyttääkö sopimus sosiaalisia kykyjä tai valmiuksia (esim. erityistaitoja, koulutusta tai riittäviä laitteita sopimuksen sosiaalisten näkökohtien käsittelemiseksi)? Jos se edellyttää, sisällytetään sosiaaliset perusteet hankinnan toteuttamiseen tarvittavina teknisinä valmiuksina.

Teknisten valmiuksien arvioinnin on liityttävä ehdokkaan kykyyn toteuttaa hankinta.

Käsitellään tarvittaessa toimittajien aiempia suorituksia vaadittuihin sosiaalisiin normeihin liittyvien vastaavien hankintojen toteuttamisessa. Harkitaan mahdollisuutta sulkea tarjoajia ulkopuolelle, jos kyseisen poissulkemisen mahdollistavat hankintadirektiivien ehdot täyttyvät.

⁶⁵ Direktiivin 2004/18/EY 48 artikla.

C. Hankintasopimuksen tekeminen

1. Sopimuksetekoperusteita ja sopimuksen tekemistä koskevat yleiset säännöt

Sosiaalisia sopimuksetekoperusteita voidaan soveltaa edellyttäen, että ne⁶⁶:

- liittyvät sopimuksen kohteeseen;
- eivät anna hankintaviranomaiselle rajatonta valinnan vapautta;
- on nimenomaan mainittu hankintailmoituksessa ja tarjousasiakirjoissa; ja
- ovat sopusoinnussa EU:n lainsäädännön perusperiaatteiden kanssa.

Kun hankintaviranomainen arvioi tarjousten laatua, se käyttää ennalta määritettyjä ja etukäteen julkaistuja sopimuksetekoperusteita päättääkseen, mikä tarjous on paras. Hankintaviranomaisella on hankintadirektiivien nojalla kaksi vaihtoehtoa: se voi joko vertailla tarjouksia vain hinnan perusteella⁶⁷ tai päättää tehdä sopimuksen ”kokonaistaloudellisesti edullisimman” tai parhaan hintalaatusuhteen tarjoavasta tarjouksesta, mikä tarkoittaa, että hinnan lisäksi otetaan huomioon muita sopimuksetekoperusteita.

Koska ”kokonaistaloudellisesti edullisimmassa tarjouksessa” tai parhaan hintalaatusuhteen tarjoavassa tarjouksessa yhdistyy aina vähintään kaksi alakohtaista perustetta, sosiaaliset perusteet voivat olla osa niitä. Hankintaviranomaisten rajoittamaton luettelo esimer-

keistä todellakin⁶⁸ sallii hankintaviranomaisten määrittävän, että kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous sisältää laadun, hinnan, tekniset ansiot, esteettiset ja toiminnalliset ominaisuudet, sosiaaliset ominaisuudet, käyttökustannukset, kustannustehokkuuden, myynnin jälkeiset palvelut, teknisen tuen, toimituspäivämäärän, toimitusaian ja päättymisaian.

Koska paras tarjous määritetään useiden alakohtaisten perusteiden perusteella, hankintaviranomainen voi käyttää useita tekniikoita vertaillakseen ja arvioidakseen eri alakohtaisia perusteita. Niitä ovat muun muassa matriisivertailu, suhteelliset painotukset ja bonusjärjestelmät. Hankintaviranomaisen vastuulla on eritellä ja julkaista sopimuksetekoperusteet ja kullekin noista perusteista annettu asiaankuuluva painotus tarpeeksi ajoissa, jotta tarjoajat ovat niistä tietoisia laatiessaan tarjouksiaan.

Yksittäiset perusteet, joilla määritetään kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous tai parhaan hintalaatusuhteen tarjoava tarjous, on muotoiltava siten, että ne täyttävät seuraavat ehdot:

- Ne liittyvät tehtävän hankintasopimuksen kohteeseen (teknisten eritelmien kuvauksen mukaan).

Teknisissä eritelmissä määritetään vaadittu suoritusaste (esim. esteettömyysnormit teknisissä eritelmissä). Hankintaviranomainen voi kuitenkin päättää, että kaikille tuotteille/palveluille, joiden suoritusaste on vähimmäistasoa parempi, voidaan sopimuksetekovaiheessa myöntää ylimääräisiä pisteitä. Kun esimerkiksi viitataan esteettömyyttä koskevaan vaatimukseen, esimerkiksi verkkoon, kuten standardissa **UNE 139803** ”Requisitos de accesibilidad para contenidos Web” (Espanja), se on mahdollista täyttää kolmella tasolla — A, AA tai AAA. Ylimmän tason saavuttavalle tarjoukselle voitaisiin antaa ylimääräisiä pisteitä.

- Niiden avulla on mahdollista arvioida tarjoajia niiden taloudellisten ja laadullisten perusteiden perusteella kokonaisuudessaan, jotta voidaan määrittellä, mikä tarjoaa parhaan hintalaatusuhteen⁶⁹. Käytännössä se tarkoittaa, että jokaisen yksittäisen

⁶⁶ Lisätietoja jäljempänä asetetuista ehdoista osassa ”Sopimuksetekoperusteisiin tarjousten arvioinnissa sovellettavat ehdot”. Katso myös direktiivin 2004/18/EY johdanto-osan 1 ja 2 kappale ja direktiivin 2004/17/EY johdanto-osan 1 ja 9 kappale;

⁶⁷ Alimman hinnan perusteella tehdyissä sopimuksissa muiden sopimuksetekoperusteiden (esimerkiksi laatu tai sosiaaliset näkökohdat) huomiotta jättäminen voidaan jossain määrin korvata sisällyttämällä sopimuksen teknisiin eritelmiin korkeat laatusuhteet (niin että vain kaikki teknisten eritelmien laatusuhteet täyttävät tarjoukset voidaan ottaa huomioon sopimuksetekovaiheessa) tai sisällyttämällä sosiaaliset näkökohdat (niiden luonteesta riippuen) teknisiin eritelmiin (jos kyseiset näkökohdat liittyvät sopimuksen kohteeseen) tai hankintasopimuksen toteuttamista koskeviin lausekkeisiin (jos ne liittyvät vain hankinnan toteuttamiseen).

⁶⁸ Direktiivin 2004/18/EY johdanto-osan 46 kappale ja 53 artikla.

⁶⁹ Katso direktiivin 2004/18/EY johdanto-osan 46 kappale ja direktiivin 2004/17/EY johdanto-osan 55 kappale.

Mikä on sallittua – esimerkkejä

- Vammaisten hoitoa koskevassa hankintasopimuksessa sopimuksentekoperusteissa voidaan ottaa huomioon kunkin käyttäjäluokan erityistarpeiden täyttämiseen liittyvät vaatimukset (esim. käyttäjien iästä, sukupuolesta tai sosiaalisista vaikeuksista riippuva henkilökohtainen palvelu).
- Julkisen sektorin työhönottotestien ja -palvelujen hankintaa koskevassa sopimuksessa hankintaviranomainen voi pyytää tarjoajia takaamaan, että työhönottotestit ja -palvelut suunnitellaan ja toteutetaan tavalla, joka takaa yhdenvertaiset mahdollisuudet kaikille osallistujille riippumatta heidän iästään, sukupuolestaan ja etnisestä tai uskonnollisesta taustastaan.
- Ohjelmistojen tai laitteiden hankintaa koskevaan sopimukseen voidaan sisällyttää sopimuksentekoperuste, joka liittyy esteettömyystasolle tai vammaisten eri vammaisryhmiä varten ehdotetuille erityisille esteettömyysominaisuuksille annettujen pisteiden määrään. Siihen kuuluu esimerkiksi se, onko tuote tai palvelu heikkonäköisten tai sokeiden, heikko-kuuloisten tai kuurojen, älyllisesti kehitysvammaisten tai liikuntavammaisten tai liikuntarajoitteisten ihmisten saavutettavissa.

Mikä ei ole sallittua – esimerkkejä

- Toimeksisaajan laitteiden paikallisiin ostoihin liittyvien sopimuksentekoperusteiden käyttäminen (esimerkiksi sairaalan rakennussopimuksessa) uusien työpaikkojen luomisen edistämiseksi paikallisilla markkinoilla. Mikään sellainen peruste ei ensinnäkään liity sopimuksen kohteeseen (sairaalan rakentaminen). Toiseksi, tämä peruste on myös syrjivä, koska sillä annetaan paikallisilta markkinoilta laitteita ostaville tarjoajille epäasianmukainen etu muihin, muualta ostaviin tarjoajiin verrattuna.
- Viime hetkellä esitettyjen ja tarjousasiakirjoihin sisällyttämättömien sopimuksentekoperusteiden käyttäminen.
- Sellaisten sopimuksentekoperusteiden käyttäminen, jotka voivat antaa hankintaviranomaiselle epäasianmukaista harkintavaltaa. Esimerkiksi atk-laitteiden hankinnassa sopimuksentekoperuste, jossa eritellään, että tarjoajat voivat saada 1–20 pistettä ehdotettujen tuotteiden esteettömyyttä koskevista teknisistä ansioista, erittelemättä mittareita tai ominaisuuksia, jotka hankintaviranomainen ottaa huomioon määrittäessään kussakin tapauksessa annettujen pisteiden tarkan määrän, voi antaa hankintaviranomaiselle epäasianmukaisen harkintavallan tarjousten teknisten ansioiden arvioinnissa.

sopimuksentekoperusteen ei ole tarpeen antaa taloudellista etua hankintaviranomaiselle vaan että hankintaviranomaisen on voitava yhteenlaskettujen sopimuksentekoperusteiden (eli taloudellisten ja sosiaalisten) avulla määrittellä tarjous, joka tarjoaa parhaan hintalaaatusuhteen.

1.1. Sopimuksentekoperusteisiin tarjousten arvioinnissa sovellettavat ehdot

Hankintadirektiiveillä sallitaan nimenomaan sosiaalisten näkökohtien sisällyttäminen sopimuksentekoperusteisiin. Tämä lainsäädäntö perustuu Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön. Sosiaalisia sopimuksentekoperusteita koskeva perussääntö johtuu asioista

C-513/99 (Concordia Bus) ja C-448/01 (Wienstrom) ja hankintadirektiiveistä, joissa viitataan erityisesti näihin tuomioihin niiden johdanto-osan 1 kappaleessa. Kaikkien sopimuksentekoperusteiden olisi täytettävä edellä C 1 osassa mainitut neljä ehtoa⁷⁰.

(a) Sopimuksentekoperusteiden on liityttävä sopimuksen kohteeseen

Se on olennaista. Sillä varmistetaan, että sopimuksentekoperusteet liittyvät sopimuksen kohteessa määritettyihin hankintaviranomaisen tarpeisiin. Tuomiossaan asiassa Wienstrom⁷¹ Euroopan yhteisöjen tuomioistuin antoi lisätietoa siitä, miten yhteys sopimuksen kohteeseen pitäisi tulkita.

⁷⁰ Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomio asiassa C-513-99 Tämä tuomio koskee ympäristöön liittyviä sopimuksentekoperusteita, mutta samoja periaatteita voidaan soveltaa *soveltuvin osin* julkisten hankintojen sosiaalisiin sopimuksentekoperusteisiin.

⁷¹ Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomio asiassa C-448-01

Esimerkkejä:

Asia Wienstrom: Tässä asiassa Euroopan yhteisöjen tuomioistuin päätti, että energianhankintaa koskevassa tarjouksessa perusteen, joka liittyy ainoastaan siihen uusiutuvista lähteistä tuotettuun sähkön määrään, joka ylittää hankintaviranomaisen ennakoitun kulutuksen (joka oli sopimuksen aihe), ei voida katsoa liittyvän sopimuksen kohteeseen. Jotta sopimuksen kohteeseen olisi yhteys, uusiutuvista lähteistä tuotetun sähkön määrään liittyvän perusteen olisi pitänyt koskea vain hankintaviranomaiselle todellisuudessa toimitettua sähköä.

Rakennusurakkasopimus: Mikäli sopimus sisältää sosiaalisia näkökohtia, rakennussopimuksessa, jossa sopimuksen kohde on koulun rakentaminen, sopimuskentekoperuste, joka perustuu siihen, miten paljon rahaa toimeksisaaja toisi paikallisyhteisölle sopimuksen ulkopuolella, ei ole lain nojalla sallitua, koska se ei liittyisi sopimuksen kohteeseen.

(b) Sopimuskentekoperusteiden on oltava tarkkoja ja ne on voitava ilmaista objektiivisesti ja määrällisesti

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin päätti aiempien tuomioidensa perusteella, että sopimuskentekoperusteilla ei saa antaa hankintaviranomaisille rajatonta valinnanvapautta. Niillä on rajoitettava tätä valinnanvapautta asettamalla konkreettiset, tuotteeseen liittyvät ja mitattavissa olevat perusteet tai, kuten Euroopan yhteisöjen tuomioistuin sen ilmaisi, perusteiden on oltava "riittävän tarkkoja ja ne on voitava ilmaista objektiivisesti ja määrällisesti". Euroopan yhteisöjen tuomioistuin antoi lisää selvennyksiä asioissa Wienstrom ja Concordia Bus⁷².

Esimerkkejä:**Sopimuskentekoperusteiden selkeyden ja objektiivisyyden puute asiassa Wienstrom:**

Asiassa Wienstrom Euroopan yhteisöjen tuomioistuin totesi, että antaakseen tarjoajille yhdenvertaiset mahdollisuudet laatia tarjoustensa ehdot hankintaviranomaisen on laadittava sopimuskentekoperusteensa siten, että "kaikki tavanomaisen huolelliset tarjoajat, joille on tiedotettu kohtuullisen hyvin, tulkitsevat niitä samalla tavalla". Toisen sopimuskentekoperusteiden tarvittavaa selkeyttä ja mitattavuutta koskeva näkökulma oli Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen mukaan se, että hankintaviranomainen voi laatia vain sellaiset perusteet, joiden perusteella tarjoajien antama tieto voidaan todella tarkistaa.

Sopimuskentekoperusteiden tarkkuus ja mitattavuus asiassa Concordia Bus:

Asiassa Concordia Bus Helsingin kaupunki oli ennen tarjousten arviointia päättänyt järjestelmästä, jolla annetaan lisäpisteitä tietyille melu- ja päästötasoille ja julkaissut sen^{**}. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että kyseinen järjestelmä oli riittävän tarkka ja mitattavissa.

* Tässä tapauksessa hankintaviranomainen ei määritellyt tiettyjä ajanjaksoja, jolloin tarjoajien pitäisi ilmoittaa määrä, jonka ne voisivat toimittaa.

** Tässä tapauksessa annettiin lisäpisteitä muun muassa sellaisten busien käytöstä, joiden typpioksidipäästöjen taso on alle 4 g/kWh (+ 2,5 pistettä/bussi) tai alle 2 g/kWh (+ 3,5 pistettä/bussi) ja ulkoisen melun taso alle 77 dB (+1 piste/bussi)".

(c) Sopimuskentekoperusteet on pitänyt julkaista aiemmin

Hankintadirektiiveillä säädetään, että hankintailmoituksissa on mainittava, tekeekö hankintaviranomainen sopimuksen "alhaisimman hinnan" vai "kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen" perusteella. Kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen määrittämisessä käytetyt perusteet on mainittava ilmoituksessa tai ainakin tarjousasiakirjoissa.

⁷² Nämä molemmat asiat koskevat ympäristöön liittyviä sopimuskentekoperusteita, mutta näistä tuomioista johtuvia periaatteita voidaan soveltaa soveltuvien osin sosiaalisiin sopimuskentekoperusteisiin.

(d) *Sopimuksetekoperusteissa on noudatettava EU:n lainsäädäntöä (mukaan luettuna Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen perusperiaatteet)*

Viimeinen Euroopan unionin toiminnasta tehdystä sopimuksesta ja hankintadirektiiveistä johtuva ehto on se, että sopimuksetekoperusteissa on noudatettava kaikkia EU:n lainsäädännön perusperiaatteita.

Euroopan unionin tuomioistuin on nimenomaan korostanut syrjintäkiellon periaatteen merkitystä, sillä se on muiden periaatteiden, esimerkiksi palvelujen tarjoamisen vapauden ja sijoittautumisvapauden perusta. Syrjintäkysymys otettiin nimenomaan esiin asiassa *Concordia Bus*⁷³.

Esimerkki:

Yksi *Concordia Bus* -yhtiön vastalauseista oli, että Helsingin kaupungin laatimat perusteet olivat syrjiviä, koska kaupungin oma bussiyhtiö HKL oli ainoa yhtiö, jolla oli kaasukäyttöisiä ajoneuvoja, joilla asetetut päästötasot voitiin saavuttaa. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin päätti, että vaikka vain pieni määrä yhtiöitä pystyi täyttämään yhden useista hankintaviranomaisen määrittämistä perusteista, se ei sellaisenaan ollut syrjivää. Kaikki asian seikat on siis otettava huomioon, kun määritetään, onko syrjintää ollut.

1.2. "Lisäperuste"

Asiassa C-225/98 Euroopan yhteisöjen tuomioistuin päätti, että hankintaviranomaiset voivat tehdä päätöksen esimerkiksi työttömyyden torjuntaan liittyvän ehdon perusteella edellyttäen, että se on kaikkien EU:n lainsäädännön perusperiaatteiden mukainen, **mutta vain, jos viranomaisten on pitänyt arvioida yhtä tai usempaa samanarvoista tarjousta**. Kyseinen jäsenvaltio katsoi, että tämä ehto oli **lisäperuste, joka ei ole määräävä** ja käsitteli sitä vasta sen jälkeen, kun tarjouksia oli verrattu muiden sopimuksetekoperusteiden perusteella. Lopuksi, Euroopan yhteisöjen tuomioistuin totesi, että työttömyyden torjuntaa koskevan sopimuksetekoperusteen soveltamisella ei saa olla suoraa tai välillistä vaikutusta toisista EU:n jäsenvaltioista tarjouksia tekeviin ja että se on nimenomaan mainittava hankintailmoituksessa, jotta mahdolliset toimeksisaajat olisivat tietoisia kyseisen ehdon olemassaolosta.

Siksi työttömyyden torjuntaa koskeva peruste (ja muut perusteet, jotka eivät liity sopimuksen kohteeseen) voidaan ottaa huomioon sopimuksetekovaiheessa vain "lisäperusteena", jotta voidaan valita kahden samanarvoisen tarjouksen välillä. Kaikkien muiden sopimuksetekoperusteiden (muut kuin lisäperuste) on liitettävä sopimuksen kohteeseen, kuten Euroopan yhteisöjen tuomioistuin päätti vuonna 2001 asiassa *Wienstrom*⁷⁴ (katso edellä).

⁷³ Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomio asiassa C-513-99

⁷⁴ Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomio asiassa C-448-01

2. Poikkeuksellisen alhaisten tarjousten käsittely

Jos hankintaviranomaiset katsovat, että tarjous on poikkeuksellisen alhainen, niiden on hankintadirektiivien mukaisesti pyydettävä selvityksiä ennen kuin ne voivat hylätä sen. Direktiiveissä todetaan, että nämä selvitykset voivat viitata myös (muiden tekijöiden muassa) ”siellä voimassa olevien työsuojelua ja työoloja koskeviin säännöksiin liittyvien velvoitteiden noudattamiseen, missä suorituksen on määrä tapahtua”⁷⁵. Siten hankintadirektiiveillä liitetään poikkeuksellisen alhaisia tarjouksia koskeva kysymys erityisesti työsuojeluun ja työoloihin. Jotkin käytännöt, mukaan luettuna lain mukaan vaadittujen työolojen laiminlyönti, voivat aiheuttaa epäoikeudenmukaista kilpailua.

Esimerkkejä:

Ranska: Angersin kaupunki huomasi, että siivousalan työntekijöillä on tiukat työajat. Siten tarjous, joka on taloudellisesti erittäin houkutteleva, koska siinä ehdotetaan alhaisempaa määrää työntekijöitä kuin on asianmukaista siivottavaa pinta-alaa koskevien keskimääraisten laskelmien perusteella, katsotaan poikkeuksellisen alhaiseksi ja hylätään, jos tarjoaja ei pysty selittämään, miten hän pystyy tarjoamaan niin alhaisen hinnan rikkomatta sovellettavia lakeja (esimerkiksi lakeja työtuntien enimmäismäärästä päivässä).

Hankintadirektiiveissä esitetään menetelmät, joita hankintaviranomaisen on käytettävä ennen kuin se hylkää tarjouksen sen perusteella, että se on poikkeuksellisen alhainen⁷⁶. Jokaista tapausta olisi käsiteltävä sen ansioiden mukaan; mitään ei pitäisi sulkea automaattisesti ulkopuolelle; tarjoajilla pitäisi olla mahdollisuus kumota niitä vastaan esitetty asia; ja syrjinnän kieltäviä ehtoja olisi noudatettava.

Mikä on sallittua – esimerkki

Tarjoaja voidaan sulkea menettelyn ulkopuolelle, jos edellä mainittujen hankintadirektiivien sääntöjen mukaan tehdyssä tutkimuksessa* todetaan, että tarjous on poikkeuksellisen alhainen, koska tarjoaja ei ole noudattanut työsuojelua, sosiaalimaksujen tai ylityötuntien maksamiseen, työturvallisuuteen tai laittoman työn kieltoon liittyviä sovellettavia sääntöjä.

Mikä ei ole sallittua – esimerkki

Hankintaviranomainen ei saa määrätä, että tarjous, joka jää alle tietyn osuuden (esim. 80 prosenttia) kaikkien vastaantettujen tarjousten keskihinnasta, suljetaan täydellisesti ja automaattisesti tarjousmenettelyn ulkopuolelle.

* Direktiivin 2004/18/EY 55 artikla ja direktiivin 2004/17/EY 57 artikla.

Hankintaviranomainen voi pyytää kirjallisesti tietoja, jotka se katsoo olennaisiksi poikkeuksellisen alhaisen tarjouksen arvioinnissa. Ne voivat liittyä työsuojeluun ja työoloihin. Näyttää siltä, että sitä ei rajoiteta kyseisten tietojen pyytämiseen vain tarjoajalta. Esimerkiksi työolojen osalta voisi olla asianmukaista pyytää tietoja ammattiliitoilta. Mikäli hankintaviranomainen kuitenkin todella hankkii tietoa muista lähteistä, hankintadirektiiveissä edellytetään, että hankintaviranomaisen pitää ”tarkistaa tarjoajaa kuullen tarjouksen pääkohdat ottamalla huomioon toimitetun näytön”. Kyseistä tarkistusta koskevia käytännön sääntöjä säännellään kansallisella lainsäädännöllä, koska katsotaan, että tarjoajan on voitava esittää kantansa kyseisten sääntöjen nojalla.

Jos tutkimuksessa todetaan, että tarjous näyttää poikkeuksellisen alhaiselta, hankintaviranomainen voi hylätä sen (vaikka hankintadirektiiveissä ei edellytetä sen tekemisen niin). Jäsenvaltioissa, jotka ovat antaneet tästä lainsäädäntöä, hankintaviranomaisilla voi kuitenkin olla velvoite hylätä kyseiset tarjoukset.

⁷⁵ Direktiivin 2004/18/EY 55 artiklan 1 kohdan d alakohta ja direktiivin 2004/17/EY 57 artiklan 1 kohdan d alakohta.

⁷⁶ Direktiivin 2004/18/EY 55 artikla ja direktiivin 2004/17/EY 57 artikla.

3. Tiedottaminen hylätyille tarjoajille

Hankintaviranomaisen on annettava palautetta tarjoajille, kun sopimus on tehty. Se voi olla hyödyllinen tilaisuus sitouttaa hylätyt tarjoajat yleisesti ja erityisesti

hankintaviranomaisen sosiaalisia kysymyksiä koskevien toimien osalta. Jos tarjoaja hylätään osittain siitä syystä, että se ei täyttänyt sosiaalisia perusteita, voidaan antaa yksityiskohtaisia tietoja siitä, mitä tarjoaja voisi tehdä menestyäkseen paremmin tulevaisuudessa.

Hankintasopimuksen tekeminen: tarjouksen arviointi – PÄHKINÄNKUORESSA

Laaditaan sopimuskentekoperusteet: jos valitaan perusteeksi ”kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous”, asiaankuuluvat sosiaaliset perusteet voidaan lisätä joko vertailukohtana, jolla verrataan sosiaalisesti vastuullisia tarjouksia toisiinsa, tai keinona soveltaa sosiaalista osaa ja antaa sille tietty painotus.

Sosiaalisten (ja myös taloudellisten ja ympäristöön liittyvien) sopimuskentekoperusteiden on täytettävä seuraavat ehdot:

- niiden on liityttävä sopimuksen kohteeseen;
- niillä ei saa antaa hankintaviranomaiselle rajatonta valinnan vapautta;
- ne on nimenomaan mainittava hankintailmoituksessa ja tarjousasiakirjoissa;
- niissä on noudatettava EU:n lainsäädäntöä (mukaan luettuna Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen perusperiaatteet: avoimuus, yhdenvertainen kohtelu ja syrjimättömyys)
- niiden on autettava määrittämään tarjous, joka tarjoaa hankintaviranomaiselle parhaan hintalaatusuhteen; ja
- niiden on oltava johdonmukaisia hankintadirektiivien asiaankuuluvien sääntöjen kanssa.

Harkitaan, onko tarjous ”poikkeuksellisen alhainen”, koska tarjoaja rikkoo sosiaalisia normeja.

D. Hankintasopimuksen toteuttaminen

Ensimmäiseksi on sanottava, että julkiset hankintasopimukset on aina toteutettava kaikkien sovellettavien velvoittavien sääntöjen mukaisesti, mukaan luettuna sosiaaliset ja terveyteen liittyvät asetukset. Jos hankintaviranomainen lisäksi haluaa toimeksisaajan saavuttavan täydentävät sosiaaliset tavoitteet⁷⁷, se voi käyttää siihen hankintasopimuksen toteuttamista koskevia lausekkeita.

Hankintasopimuksen toteuttamista koskevissa lausekkeissa esitetään, miten hankinta pitäisi toteuttaa. Hankintasopimuksen toteuttamista koskeviin lausekkeisiin voidaan sisällyttää sosiaalisia näkökohtia edellyttäen, että i) ne liittyvät hankinnan toteuttamiseen, ii) ne julkaistaan hankintailmoituksessa ja iii) niissä noudatetaan EU:n lainsäädäntöä (erityisesti Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen yleisiä periaatteita).

1. Säännöt hankintasopimuksen toteuttamista koskevia lausekkeita varten

Hankintasopimuksen toteuttamista koskevat lausekkeet ovat velvoitteita, jotka toimeksisaajan on hyväksyttävä ja jotka liittyvät hankinnan toteuttamiseen. Siksi periaatteessa riittää, että tarjoajat sitoutuvat tarjouksiaan jättäessään täyttämään kyseiset ehdot, jos sopimus tehdään niiden kanssa. Tarjoukset tarjoajilta, jotka eivät ole hyväksyneet kyseisiä ehtoja, eivät olisi hankintaasiakirjojen mukaisia eikä niitä siten voisi hyväksyä⁷⁸. Sopimuksen ehdot on kuitenkin täytettävä tarjoustaan jätettäessä.

Vaadittujen sosiaalisten normien kirjoittaminen sopimukseen selkeyttää viranomaisen odotuksia. Ankara lähestymistapa suunnittelu- ja tarjousvaiheiden aikana helpottaa näiden aikomusten tarkkaa ilmaisua, mikä voi vaikuttaa toteuttamisen hallintaan.

Vaikka hankintasopimuksen toteuttamista koskevilla lausekkeilla ei pitäisi olla vaikutusta sen määrittämisessä, mikä tarjoaja saa sopimuksen, eikä niitä pitäisi piilottaa teknisiin eritelmiin, sopimuskentekoperusteisiin eikä valintaperusteisiin, on sallittua laatia täydentäviä sopimusehtoja, jotka ovat erillään eritelmistä, valintaperusteista ja sopimuskentekoperusteista⁷⁹. Niitä voivat olla sosiaaliset ja ympäristöön liittyvät ehdot. Jos siis hankintaviranomainen haluaa toimeksisaajan saavuttavan sosiaaliset tavoitteet, jotka eivät liity eritelmiin, se voi asettaa täydentäviä sopimusehtoja. Ne liittyvät vain hankinnan toteuttamiseen.

Tarjoajien on todistettava, että niiden tarjoukset täyttävät tekniset eritelmät, mutta hankintasopimuksen toteuttamista koskevien lausekkeiden noudattamista ei pitäisi vaatia hankintamenettelyn aikana.

Hankintasopimuksen toteuttamista koskevien lausekkeiden on lisäksi

- liityttävä hankinnan toteuttamiseen

Se tarkoittaa, että hankintasopimuksen toteuttamista koskevien lausekkeiden on liityttävä tehtäviin, jotka ovat välttämättömiä tarjouspyynnön kohteena olevien tavaroiden tuottamiselle / palvelujen tarjoamiselle / urakoiden suorittamiselle. Ehto ei esimerkiksi liittyisi sopimuksen "toteuttamiseen", jos

- siinä edellytetään, että toimeksisaaja palkkaa tietyn osan vammaisista työntekijöistä toisen hankinnan yhteydessä⁸⁰ tai jos sillä rajoitetaan sitä, mitä toimeksisaaja voi tehdä toisessa hankinnassa;
- siinä edellytetään, että toimeksisaaja osallistuu taloudellisesti esimerkiksi syrjäytyneiden ihmisten keskuksen rakentamiseen;
- siinä edellytetään, että urakkasopimuksen toimeksisaaja tarjoaa päiväkotipalveluja henkilöstön lapsille. Kyseiset palvelut eivät liity urakan

⁷⁷ Eli tavoitteet, jotka ylittävät sovellettavalla pakollisella lainsäädännöllä asetetut tavoitteet ja jotka eivät liity teknisiin eritelmiin, valintaperusteisiin tai sopimuskentekoperusteisiin.

⁷⁸ Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen 22. kesäkuuta 1992 asiassa C-243/89 (Storebaelt) antamassa tuomiossa todettiin, että hankintaviranomaisen on hylättävä tarjoukset, jotka eivät täytä tarjousmenettelyn ehtoja, jotta voidaan välttää rikkomasta tarjoajien yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, joka on hankintadirektiivin ytimessä.

⁷⁹ Asia Beentjes, Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomio asiassa 31/87.

⁸⁰ Vaatimus palkata tietty määrä vammaisia työntekijöitä kyseessä olevan hankinnan (eikä minkään muun hankinnan) toteuttamiseksi liitettäisiin kuitenkin kyseessä olevan hankinnan toteuttamiseen.

toteuttamisessa välttämättömiin tehtäviin. Jos hankintaviranomainen haluaa hankkia kyseisiä palveluja, sen pitäisi laatia myös niistä tarjouspyyntö.

- Julkaistava hankintailmoituksessa

Vaikka hankintasopimuksen toteuttamista koskevien lausekkeiden katsotaan olevan sopimusten tekomenettelyn ulkopuolella, ne on silti esitettävä selkeästi tarjouspyynnössä. Tarjoajien olisi oltava tietoisia kaikista sopimuksessa esitetyistä velvoitteista ja niiden olisi voitava osoittaa se hinnoissaan⁸¹. Toimeksisaajan on kunnioitettava tarjouksessaan tekemiään sitoumuksia sopimuksen ehtojen täyttämistä.

- oltava sopusoinnussa EU:n lainsäädännön kanssa (mukaan luettuna Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen peruseräperiaatteet)

Sopimuksen ehdoilla ei esimerkiksi saa aiheuttaa epäoikeudenmukaista haittaa toisesta valtiosta peräisin oleville mahdollisille toimeksisaajille, eivätkä ne yleisemmin saa johtaa mahdollisten tarjoajien epätasa-arvoiseen kohteluun. On kuitenkin myös yhtä tärkeää, että sopimusehdot ovat myös sopusoinnussa EU:n lainsäädännön kanssa yleisesti, mukaan luettuna EU:n sosiaalilainsäädäntö.

Lopuksi, julkiset hankintasopimukset olisi joka tapauksessa toteutettava kaikkia sovellettavia sääntöjä noudattaen, mukaan luettuna sosiaali-, työ- ja terveysasetukset.

2. Esimerkkejä sosiaalisista näkökohdista, jotka voidaan sisällyttää hankintasopimuksen toteuttamista koskeviin lausekkeisiin

Direktiivin 2004/18/EY johdanto-osan kappaleissa (hienman eri tavalla direktiivissä 2004/17/EY)⁸² annetaan esimerkkejä sosiaalisista näkökohdista, jotka voidaan sisällyttää hankintasopimuksen toteuttamista koskeviin lausekkeisiin:

”Niillä voidaan erityisesti pyrkiä tukemaan ammatillista koulutusta työmaalla, erityisistä työllistymisvaikeuksista kärsivien henkilöiden työllistämistä, torjumaan työttömyyttä ... pitkäaikaistyöttömien palvelukseen ottamista tai työttömien tai nuorten kouluttamista tarkoittavia toimenpiteitä, Kansainvälisen työjärjestön (ILO) perustavanlaatuisien sopimusten säännösten sisällön noudattamista⁸³ ... sekä tietyn vammaisten vähimmäismäärän palvelukseen ottamista”

Hankintasopimuksen toteuttamista koskevat lausekkeet ovat yleisesti se menettelyn vaihe, johon on asianmukaisesti sisällyttävä hankinnan toteuttamisessa mukana olevien työntekijöiden työllisyys- ja työoloihin liittyvät sosiaaliset näkökohdat⁸⁴.

⁸¹ Direktiivin 2004/18/EY 26 artikla ja direktiivin 2004/17/EY 38 artikla.

⁸² Direktiivin 2004/18/EY johdanto-osan 33 kappale ja direktiivin 2004/17/EY johdanto-osan 44 kappale.

⁸³ Hankintadirektiiveissä tarkoitettujen ILO:n perusyleissopimukset ovat kahdeksan ILO:n perusyleissopimusta, jotka kaikki jäsenvaltiot ovat ratifioineet (lisätietoja alaviitteessä 11).

⁸⁴ Kuten aiemmissa osissa on huomautettu, hankinnan toteuttamiseen osallistuvien työntekijöiden työolot eivät ole hankintadirektiiveissä tarkoitettuja teknisiä eritelmiä tai valintaperusteita. Koska kyseisiä sosiaalisia näkökohtia on lisäksi vaikeaa yhdistää sopimuksen kohteeseen, yleisesti ei olisi mahdollista sisällyttää niitä sopimuskentekoperusteisiin (paitsi ”lisäperusteina”, joilla saadaan ero kahden tasavertaisen tarjoajan välille, kuten Euroopan yhteisöjen tuomioistuin hyväksyi asiassa C-225/98 ja kuten osassa ”Hankintasopimuksen tekeminen” on selitetty).

Komission vuonna 2001 antamassa tulkitsevassa tiedonannossa todetaan, että ”hankintaviranomaisella on laajat mahdollisuudet päättää sosiaalikysymyksiin liittyvistä sopimuslausekkeista ” ja luetellaan ”esimerkkejä lisäehdoista, joita hankintaviranomainen voi asettaa toimeksisaajalle ”. Niitä ovat:

- ”velvoite palkata työttömiä, erityisesti pitkäaikaistyöttömiä, tai toteuttaa työttömille tai nuorille tarkoitettuja koulutustoumia osana tarjottavaa suoritusta;
- velvoite toteuttaa tarjottavan suorituksen yhteydessä toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on edistää miesten ja naisten välistä tasa-arvoa tai etnistä tai rodullista monimuotoisuutta;
- velvoite noudattaa pääkohdiltaan ILO:n yleissopimusten määräyksiä tarjottavaa suoritusta toteutettaessa siinä tapauksessa, että niitä ei vielä olisi pantu täytäntöön kansallisessa lainsäädännössä;
- velvoite palkata sopimuksen toteuttamista verten sellainen määrä vammaisia, joka ylittää sopimuksen toteuttamispaikana olevan jäsenvaltion tai toimeksisaajan jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä edellytetyn määrän.”

Julkiset urakka- ja palveluhankintasopimukset, joissa on mahdollista säätää tavasta, jolla hankinta toteutetaan, tarjoavat hankintaviranomaiselle parhaan mahdollisuuden ottaa sosiaaliset näkökohdat huomioon hankintasopimuksen toteuttamista koskevissa lausekkeissa. Näyttäisi olevan vaikeampaa suunnitella sopimuslausekkeita, jotka koskevat tavaranhankintasopimusten toteutustapaa, koska toisen jäsenvaltion alueelle sijoittautuneen yrityksen organisaation, rakenteen tai toimintapolitiikan muuttamista edellyttävät lausekkeet saattaisivat osoittautua syrjiviksi tai muodostaa perusteettoman esteen kaupankäynnille.

Muita esimerkkejä:

Ruotsi: Kansallisen tieviraston tekemät rakennussopimukset sisältävät vakiolausekkeen, jolla toimeksisaajat veloitetaan noudattamaan tiettyjä (ILO:n perustavanlaatuisia) yleissopimuksia, kun ne toteuttavat hankintoja Ruotsissa. Samalla lausekkeella edellytetään, että toimeksisaaja noudattaa tiettyjä raportointivaatimuksia, joiden tarkoituksena on tarkastaa, että hankinnan toteuttamisessa käytetyt tavarat ja tuotteet on tuotettu turvallisessa ympäristössä mainittujen sopimusten sääntöjen mukaisesti. Tavarat, joiden huomataan olevan ristiriidassa tämän säännöksen kanssa, on korvattava toimeksisaajan kustannuksella. Toimeksisaajan on varmistettava, että alihankkijat noudattavat samoja velvoitteita. Kaikista näistä toimeksisaajan sosiaalisten velvoitteiden rikkomuksista on maksettava sakko.

Yhdistynyt kuningaskunta: Vuonna 2004 Lontoon liikennelaitos (TfL) laati viisivuotisen kymmenen miljardin punnan arvoisen investointiohjelman rahoittaakseen laajoja rakennushankkeita Lontoossa, mukaan luettuna East London Line -rautatien lisäosa. Yhdenvertaisuuden ja osallisuuden katsottiin olevan kyseisen ohjelman ytimessä ja olennaisia hankintasopimuksissa. East London Line -hankkeen (East London Line Project, ELLP) arvoksi määrättiin 500 miljoonaa puntaa päätöiden osalta ja 350 miljoonaa puntaa raidekaluston ja junien huollon osalta.

Hankkeen strategiassa asetettiin tavoitteeksi parantuneiden liikenneyhteyksien käyttäminen vauhdittamaan taloudellista elpymistä lisäosaa ympäröivillä alueilla, joista jotkin ovat Lontoon heikoimmassa asemassa olevia alueita. Näillä alueilla on monien kulttuurisesti ja taloudellisesti moninaisten yhteisöjen koti, ja niiden työttömyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen aste on korkea. Rakennusvaiheen aikana oli myös tarpeen edistää myönteisiä suhteita yhteisössä rakennustoimien vaikutuksen minimoimiseksi ja uuden rautatien toimintaa koskevan myönteisen ympäristön luomiseksi. Näiden olosuhteiden perusteella kahdeksi keskeiseksi sosiaalseksi tavoitteeksi määritettiin yhdenvertaisuus ja osallisuus. TfL esitti siten tarjoajille vaatimuksia, jotka pantaisiin täytäntöön hankkeen toteuttamisen aikana: hankkeen yhdenvertaisuuspolitiikka, hankkeessa työskentelevän henkilöstön moninaisuutta koskeva koulutussuunnitelma ja tavaranhankkijoiden moninaisuutta koskeva suunnitelma (sen varmistamiseksi, että erilaiset tavaranhankkijat pystyivät tekemään tarjouksia hankkeesta johtuvista alihankintamahdollisuuksista). Nämä vaatimukset sisällytettiin tarjouspyyntöön ja sopimusehtoihin.

Sosiaalisten vaatimusten sisällyttämistä sopimusehtoihin olisi tasapainotettava käytännön mahdollisuudella valvoa näiden vaatimusten noudattamista sopimuksen toteuttamisen aikana, jotta ei lisättäisi ylimääräisiä vaatimuksia, joita ei voida valvoa (tai ei valvota) tehokkaasti. Se tarkoittaa sopimuksen hallinnointia ja vaatimusten mukaisuuden valvontaa.

3. Kansallisten työllisyyttä koskevien oikeudellisten puitteiden noudattaminen

Molemmissa hankintadirektiiveissä⁸⁵ tehdään selväksi, että ”hankintasopimusta toteutettaessa sovelletaan työ-

olojen ja työturvallisuuden alalla voimassa olevia sekä kansallisia että yhteisön säädöksiä, sääntöjä ja työehtosopimuksia edellyttäen, että kyseiset säännöt sekä niiden soveltaminen ovat yhteisön oikeuden mukaisia”⁸⁶.

Jotkin esimerkit siitä, miten jäsenvaltiot ovat lähestyneet tätä kysymystä, ovat aiheuttaneet ristiriitoja jäsenvaltioiden sisällä. Yksi esimerkki on asia Rüffert⁸⁷.

On pantava merkille, että vaikka tämä tuomio annettiin julkisen hankintasopimuksen puitteissa, sillä ei ole vaikutuksia hankintadirektiivien tarjoamiin mahdollisuuksiin ottaa sosiaaliset näkökohdat huomioon julkisissa hankinnoissa. Siinä vain selvennetään, että lähetettyjä työntekijöitä koskevien sosiaalisten näkökohtien (julkisissa hankinnoissa)

Esimerkki:

Lähetetyt työntekijät EU:ssa: asia Rüffert

Niedersachsenin (Ala-Saksin *osavaltio*) julkisten hankintasopimusten tekemisestä annetussa laissa todetaan muun muassa, että julkiset urakkasopimukset voidaan tehdä vain sellaisten toimeksisaajien kanssa, jotka sitoutuvat kirjallisesti maksamaan työntekijöilleen vähintään sovellettavassa (alueellisessa) työehtosopimuksessa määrätyn korvauksen. Toimeksisaajan on myös sitouduttava määräämään sama velvoite alihankkijoilleen ja tarkastamaan, että ne noudattavat sitä. Sitoumuksen noudattamatta jättämisestä joutuu maksamaan sopimussakon.

Näiden säännösten laillisuus kyseenalaistettiin Saksan alueellisessa tuomioistuimessa saksalaisen hankintaviranomaisen ja Objekt und Bauregie -yhtiön (O&B) välisen Göttingen-Rosdorf-vankilan rakentamista koskevan urakkasopimuksen toteuttamisen osalta. Hankintaviranomainen oli irtisanonut sopimuksen ja haastanut O&B-yhtiön oikeuteen sopimussakon maksamisesta, koska se oli havainnut, että O&B-yhtiön puolalainen alihankkija maksoi Saksassa sijaitsevalla työmaalla työskenteleville työntekijöilleen vain 46,57 prosenttia sovellettavalla työehtosopimuksella määrätystä vähimmäispalkasta.

Koska Saksan alueellinen tuomioistuin oli epävarma sopimussakkoja koskevan säännöksen lainmukaisuudesta, se vei asian Euroopan yhteisöjen tuomioistuimeen saadakseen ennakkopäätöksen tähän asiaan liittyvien EU:n lainsäädännön näkökulmien tulkinnasta.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin totesi, että työehtosopimusta ei ollut julistettu yleisesti sovellettavaksi (vaikka Saksassa on järjestelmä työehtosopimusten julistamiselle yleisesti sovellettaviksi) ja että se kattoi vain osan rakennusalasta, koska asi-aankuuluvaa lakia, jolla ”rakennuksia ja julkisia urakoita” koskeva työehtosopimus tehdään velvoittavaksi, sovelletaan vain julkisiin hankintoihin eikä yksityisiin hankintoihin. Siksi ”rakennuksia ja julkisia urakoita” koskevassa työehtosopimuksessa säädettyä vähimmäispalkkaa ei ollut laadittu työntekijöiden lähettämistä annetun direktiivin 96/71/EY 3 artiklan mukaisesti (”**Direktiivi työntekijöiden lähettämisestä**”).

Siten tuomioistuimen asiassa Rüffert antamassa tuomiossa todettiin, että kyseiset säännökset eivät ole työntekijöiden lähettämistä annetun direktiivin mukaisia.

* Euroopan parlamentin ja neuvoston 16 päivänä joulukuuta 1996 annettu direktiivi 96/71/EY palvelujen tarjoamisen yhteydessä tapahtuvasta työntekijöiden lähettämisestä työhön toiseen jäsenvaltioon.

⁸⁵ Direktiivin 2004/18/EY johdanto-osan 34 kappale ja direktiivin 2004/17/EY johdanto-osan 45 kappale.

⁸⁶ Yksi esimerkki kyseisestä EU:n lainsäädännön noudattamisesta on vaatimus noudattaa työntekijöiden lähettämistä annetun direktiivin 96/71/EY vaatimuksia rajatylittäviä tilanteita sisältävissä julkisissa hankinnoissa, joissa toisesta jäsenvaltiosta peräisin olevat työntekijät tarjoavat palveluja toisessa jäsenvaltiossa julkisen hankintasopimuksen toteuttamiseksi.

⁸⁷ Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomio asiassa C-346/06 (Dirk Rüffert v. Land Niedersachsen).

on myös oltava EU:n oikeuden mukaisia, erityisesti työntekijöiden lähettämisestä annetun direktiivin mukaisia⁸⁸.

Hankintadirektiiveissä säädetään, että hankintaviranomaiset voivat käsitellä työsuojelua tarjousmenettelyssä kahdella erityisellä tavalla:

Hankintaviranomaiset voivat ensinnäkin ilmoittaa tarjousasiakirjoissa, mistä tarjoajat voivat saada tietoa työsuojeluun ja työoloihin liittyvistä velvoitteista, jotka ovat voimassa siinä jäsenvaltiossa tai sillä alueella taikka paikakunnalla, jolla suorituksen on määrä tapahtua tai jolla palvelu on määrä tarjota⁸⁹.

Toiseksi, kaikkien hankintaviranomaisten, jotka toimittavat näitä tietoja, olisi pyydettävä tarjoajia ilmoittamaan, että ne ovat tarjousta laatiessaan ottaneet huomioon siellä voimassa oleviin työsuojelua⁹⁰ ja työoloja koskeviin säännöksiin liittyvät velvoitteet, missä suorituksen on määrä tapahtua tai palvelu on määrä tarjota⁹¹. Se johtuu siitä, että pelätään, että toimeksisaajat saattaisivat pyrkiä alentamaan työsuojelunsa tasoa voidakseen esittää alhaisemman tarjouksen.

4. Toimitusketjun hallinnointi

Hankintaviranomaiset voivat myös sisällyttää hankintasopimuksen toteuttamista koskeviin lausekkeisiin alihankkijoita koskevia sosiaalisia näkökohtia esimerkiksi lapsi- ja pakkotyövoiman kiellosta, terveys- ja turvallisuusvaatimuksista, vähimmäispalkkaa koskevista velvoitteista, sosiaaliturva- ja yleisemmin ihmisarvoista työtä koskevista normeista. Jotkut hankintaviranomaiset ovat myös alkaneet sisällyttää lausekkeitä, joilla vaaditaan alihankkijoita noudattamaan lapsi- ja pakkotyövoiman kieltoja, kun toimitusketjuun todennäköisesti kuuluu tuotantoa tai käsittelyä, jossa näitä ongelmia ilmenee.

Esimerkki:

Pariisin kaupunki: Pariisin kaupungin vaatetusosaston on tarjottava vaatetus kaupungin 29 000 työntekijälle. Kyseinen osasto käsittelee 300 000 vaatetta ja 300 tilausta vuodessa. Se on sisällyttänyt sosiaaliset ja ympäristöön liittyvät näkökohdat hankintamenettelyihinsä. Sosiaalisten sitoumuksiensa mukaisesti Pariisin kaupunki pyytää tavarantoimittajiaan allekirjoittamaan sitoumuksen, jossa ne sitoutuvat kunnioittamaan perusoikeuksia työssä (mukaan luettuna nimenomainen viittaus työntekijöiden vähimmäisikään), esimerkiksi Kansainvälisen työjärjestön määrittämiä oikeuksia, hankinnan toteuttamisen aikana. Pariisin kaupunki myös edellyttää, että kaupunginhallituksen nimeämä riippumaton elin tarkastaa tavarantoimittajat ja että näistä tarkastuksista johtuvat suositukset pannaan täytäntöön.

Sillä on erityiset seuraukset EU:n sisäisiin ja EU:n ulkopuolisten maiden kanssa tehtäviin kauppoihin. Julkiset hankintaviranomaiset ovat esimerkiksi entistä enemmän huolissaan puutavaran laillisuudesta ja kestävydestä, erityisesti, kun se tuodaan kolmansista maista, joilla on tällä alalla erityisiä vaikeuksia. Koko ajan laajemmin tunnustetaan, että lainmukaiseen ja kestäväan metsänhoitoon kuuluvat talouteen ja ympäristöön liittyvien perusteiden lisäksi myös sosiaaliset perusteet (esimerkiksi kunnolliset palkat ja työ-, terveys- ja turvallisuusolot ja maanomistuksen ja paikallis- ja alkuperäisyhteisöjen oikeuksien käytön kunnioittaminen).

⁸⁸ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 96/71/EY palvelujen tarjoamisen yhteydessä tapahtuvasta työntekijöiden lähettämisestä työhön toiseen jäsenvaltioon.

⁸⁹ Direktiivin 2004/18/EY 27 artiklan 1 kohta.

⁹⁰ Kyseisissä säännöksissä on myös noudatettava kaikkea asiaankuuluvaa EU:n lainsäädäntöä.

⁹¹ Direktiivin 2004/18/EY 27 artiklan 2 kohta.

Kun tällaisia vaatimuksia säädetään myös alihankkijoille, hankintaviranomaisten olisi pyydettävä päätoimeksisaajaa antamaan todisteet vaatimustenmukaisuudesta joko viittaamalla erityisiin sertifiointijärjestelmiin (mikäli sellaisia järjestelmiä on olemassa) tai jollakin muulla luotettavalla tavalla⁹².

Metsänhoidon alalla esimerkiksi on kehitetty monia sertifiointijärjestelmiä antamaan riippumaton todistus siitä, että puutavaran lähde täyttää tietyt kestävyyttä koskevat vaatimukset (mukaan luettuna ympäristöön liittyvät ja sosiaaliset perusteet). Kyseisiä järjestelmiä ei kuitenkaan pidä katsoa yksinomaisiksi todistustavoiksi kestävästä puutavarasta, koska myös muut vastaavat todistustyydit on hyväksyttävä.

5. Sopimusten hallinnointi ja vaatimustenmukaisuuden valvonta

Hankinnan toteuttamisen hallinnointijärjestelmässä esitetään toteuttamisen ja täytäntöönpanon arviointia koskevat ehdot. Se voi tarkoittaa toimeksisaajien palkitsemista hyvästä suorituksesta, alisuoritukseen puuttumista tai yhteistyötä toteutuksen parantamiseksi. Tärkeimmillä toteuttamista koskevilla indikaattoreilla tavoitteet muunnetaan mitattavissa oleviksi kohteiksi ja määrätään hyväksyttävä toteuttamisen taso. Valvontajärjestelyillä olisi taattava asianmukaisten toteuttamista koskevien tilastojen kerääminen ja niiden tehokas analysoiminen. Maksuehdoilla (jotka olisi eriteltävä sopimuksessa) tarjotaan perusta sen varmistamiselle, että toimeksisaaja täyttää vaaditut normit. Niillä voidaan tarjota taloudellisia lannistimia huonosta toteuttamisesta ja kannustimia perustavoitteiden ylittämisestä. Nämä taloudelliset ehdot on julkaistava hankintailmoituksessa.

Sysäys palvelun parantamiselle voisi tulla huonoista tärkeimpiä toteuttamisindikaattoreita koskevista tuloksista tai tunteesta, että vaikka tavoitteet saavutetaan, on mahdollisuuksia vielä parempaan. Joka tapauksessa toi-

meksisaajan ja asiakkaan olisi ymmärrettävä, millä perusteella nykyiset toteuttamistasot määrätään, ja sovittava siitä, miten tuloksia parannetaan. Toimeksisaajan jatkuvan epäonnistumisen pitäisi johtaa sopimusehtojen rikkomisen soveltamiseen, vaikka kaikkien toteutettavien toimien olisi oltava kohtuullisia. Analyysi voisi myös johtaa sopimuksen muutoksiin, palvelun suunnitteluun uudelleen tai innovaatioihin.

Esimerkki:

Yhdistynyt kuningaskunta: Parantaakseen sairaaloiden ruokapalveluja Pohjois-Irlannin terveysviranomaisen puolesta ruokapalvelujen hoitaja teki sopimuksen vuotuisten potilastyytyväisyyskyselyjen järjestämisestä ja tietojen analysoinnista iän, etnisen alkuperän ja sukupuolen mukaan. Viranomaisen myös aloitti ateriapalvelun arvioinnin aliravitsemusta vanhustenosastoilla koskevien lehtiartikkelien perusteella. Yhdistetyt todisteet käynnistivät vanhustenosastojen palvelun parantamiseksi sopimuksen muutokset, joilla helpotettiin potilaiden ruokkimista.

”Kumppanuuskulttuurin” pitäisi tukea hankintasopimusten hallinnointia. Asiakkaat ja toimeksisaajat voivat hallita riskejä ja saada aikaan parhaita tuloksia vain innovatiivisen ja sitoutuneen ryhmätyön avulla. Yleisesti parhaat toimeksisaajat suhtautuvat hyvin kyseisiin suhteisiin ja tekevät vapaaehtoisesti lisäsitoumuksia, esimerkiksi perustaito-ohjelmia, ympäristöinnovaatioita tai pienten yritysten tukemista niiden toimitusketjussa.

Esimerkki:

Ranska: Sosiaalisesta osallisuudesta vastaavat julkiset elimet ovat olleet olennaisen tärkeitä sosiaalisten lausekkeiden sisällyttämisessä hankintasopimukseen, esimerkiksi tarjoamalla yhteyshenkilöitä auttamaan toimeksisaajia hallinnoimaan osallistamisessa mukana olevaa työvoimaa, ja ne voivat myös toimia sosiaalisen vaatimustenmukaisuuden sertifiointina. Esimerkiksi Rouenin kaupunki käytti EU:n sosiaalirahaston rahaa osarahoittaakseen sosiaalista osallisuutta koskevien lausekkeiden sisällyttämisestä tehtyihin eri hankintasopimukseen vastaavan hankejohtajan palkkaamisen. Arlesin kunta päätti palkata oikeudellisen erikoisneuvonantajan laatimaan ja hallinnoimaan sosiaalisia lausekkeitä sisältäviä hankinta-asiakirjoja.

⁹² Hankintaviranomaisten pitäisi aina sallia se, että toimeksisaajat toimittavat vaihtoehtoisia todistuskappaleita (esimerkiksi viranomaisen tai kolmannen osapuolien myöntämät todistukset, kolmannen osapuolen tarkastuskertomukset, työsopimusten jäljennökset, kaikkien asiaankuuluvien asiakirjojen jäljennökset, todisteet valvontakäynneistä). Hankintaviranomainen voi kuitenkin vaatia lisätodisteita, jos toimeksisaajan toimittamat alkuperäiset todisteet osoittautuvat (kyseisissä oloissa) riittämättömiksi tai epäluotettaviksi.

Sopimusehdot, sopimuksen hallinnointi ja sopimuksen valvonta – PÄHKINÄNKUORESSA

Hankintasopimuksen toteuttamista koskevat lausekkeet ovat yleisesti se menettelyn vaihe, johon on asianmukaisesti sisällyttävä hankinnan toteuttamisessa mukana olevien työntekijöiden työllisyys- ja työoloihin liittyvät sosiaaliset näkökohdat.

Varmistetaan, että hankintasopimuksen toteuttamista koskevat lausekkeet

- liittyvät hankinnan toteuttamiseen;
- ovat yhdenmukaisia parhaan hintalaatusuhteen aikaansaamisen kanssa;
- sisältyvät tarjousasiakirjoihin;
- ovat sopusoinnussa EU:n lainsäädännön kanssa (mukaan luettuna Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen peruseräperiaatteet).

Varmistetaan, että sopimusehtojen noudattamista voidaan valvoa tehokkaasti.

Työskennellään yhdessä tavarantoimittajan kanssa, jotta toteuttamista voidaan hallinnoida ja tavoitteet saavutetaan ja sopimusehtoja noudatetaan mahdollisimman hyvin.

Pidetään asianmukaisia rekisterejä tavarantoimittajien, toimeksisaajien ja palveluntarjoajien suorituksista.

Käytetään lausekkeiden muuttamista kuvaamaan muutoksia, joita sopimuksessa saatetaan ajan myötä tarvita edellyttäen, että ne ovat hankintadirektiivien säännösten ja avoimuuseräperiaatteen mukaisia.

Työskennellään tavarantoimittajien kanssa jatkuvien parannusten puolesta – vapaaehtoisesti – ja pysytään yleisesti markkinoiden kehityksessä mukana. Tehdään erityisesti työtä tavarantoimittajien kanssa ihmisarvoista työtä ja yritysten yhteiskuntavastuuta koskevien periaatteiden noudattamisen helpottamiseksi koko toimitusketjussa.

Euroopan komissio

Sosiaalinen ostaminen – Opas sosiaalisten näkökohtien huomioonottamisesta julkisissa hankinnoissa

Luxemburg: Euroopan unionin julkaisu- ja tiedustelu- ja tiedustelu- ja tiedustelu-

2011 – 49 s. – 21 x 29,7 cm

ISBN 978-92-79-18403-1

doi:10.2767/18806

Julkisten hankintojen osuus EU:n bruttokansantuotteesta on noin 17 prosenttia. Niillä vaikutetaan merkittävästi esimerkiksi sosiaalipolitiikkaan. Oppaallaan *Sosiaalisten näkökohtien huomioonottaminen julkisissa hankinnoissa* (Guide to Taking Account of Social Considerations in Public Procurement) Euroopan komissio pyrkii hyödyntämään tätä seikkaa (a) lisäämällä hankintaviranomaisten tietoisuutta hyödyistä, joita saadaan hyviä sosiaalipoliittisia tuloksia tuottavista tavaroista ja palveluista, ja (b) kertomalla mahdollisuuksista, joita EU:n nyky-lainsäädäntö tarjoaa sosiaalisten näkökohtien huomioonottamiseksi julkisissa hankinnoissa. Oppaassa määritellään ensin, mitä sosiaalisesti vastuulliset julkiset hankinnat (socially responsible public procurement, SRPP) ovat, ja kerrotaan sitten niiden hyödyistä. Siinä tarkastellaan SRPP:tä suhteessa EU:n sosiaaliseen malliin ja esitellään unionin lainsäädännöllinen ja poliittinen lähestymistapa aiheeseen. Oppaassa kerrotaan myös SRPP-strategiasta ja neuvotaan, miten tarpeita määritellään ja hankintamenettelyjä suunnitellaan. Oppaassa selvitetään myös lainsäädännöllisestä näkökulmasta, miten sosiaaliset näkökohdat voidaan ottaa huomioon hankintaprosessin eri vaiheissa (teknisten eritelmien ja valintakriteerien määrittämisestä sopimusten tekemiseen ja niiden täytäntöönpanon seurantaan). Prosessin eri vaiheita havainnollistetaan kansallisin esimerkein.

Julkaisu on saatavilla sähköisessä muodossa kaikilla EU:n virallisilla kielillä.

MISTÄ EU:N JULKAISUJA SAA?

Maksuttomat julkaisut:

- EU Bookshopista (<http://bookshop.europa.eu>)
- Euroopan unionin edustustoista tai lähetystöistä.
Yhteystiedot löytyvät internetosoitteesta <http://ec.europa.eu>, tai ne saa lähettämällä faksin numeroon +352 2929-42758.

Maksulliset julkaisut:

- EU Bookshopista (<http://bookshop.europa.eu>).

Maksulliset tilaukset (esimerkiksi EUVL:n vuosikerta, tuomioistuinten oikeustapauskokoelmat):

- Euroopan unionin julkaisutoimiston myyntiedustajalta (http://publications.europa.eu/others/agents/index_fi.htm).

Oletko kiinnostunut työllisyys-, sosiaali- ja tasa-arvoasioista
vastaavan pääosaston **julkaisuista**?

Voit ladata ne tai rekisteröityä tilaajaksi maksutta osoitteessa
<http://ec.europa.eu/social/publications>

Voit myös tilata Euroopan komission ilmaisen uutiskirjeen
Social Europe e-newsletter
<http://ec.europa.eu/social/e-newsletter>

<http://ec.europa.eu/social>

www.facebook.com/socialeurope

Julkaisutoimisto

ISBN 978-92-79-18403-1

9 789279 184031